MEHMET AKİF ERSOY

Hayatı-Düşünceleri-Eserleri

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

MEHMET AKİF ERSOY

(Hayatı-Düşünceleri-Eserleri)

MEHMET AKİF ERSOY

(Hayatı-Düşünceleri-Eserleri)

Başeditör
Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ

Editörler
Dr. Yeşim ÇAĞLAR
Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ

MEHMET AKİF ERSOY
(Hayatı-Düşünceleri-Eserleri)

YAYIN SAHİBİ
Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Mehmet Ali KUMBUZOĞLU
Genel Sekreter

YAYIN YÖNETMENİ
Dr. Necati SUNGUR
Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanı

BAŞEDİTÖR
Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ

EDİTÖRLER
Dr. Yeşim ÇAĞLAR
Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ

KAPAK TASARIMI
Gülcan ACARTÜRK

SAYFA TASARIMI
Şule BAYRAK

BASKI
TBMM Basımevi - 1. Baskı Haziran 2022

ISBN
978-605-2089-62-0

BASKI ADEDİ
1000

İÇİNDEKİLER

TAKDİM
Mustafa ŞENTOP.....XIII

SUNUŞ
Mümin ŞAHİN.....XV

ÖN SÖZ
Celalettin VATANDAŞ XVII

MİLLÎ MUTABAKAT METNİ OLARAK İSTİKLAL MARŞI VE MEHMET AKİF ERSOY 1
D. Mehmet DOĞAN

KUR'AN'DAKİ MEÂNÎ SANATLARINI YANSITMA AÇISINDAN MEHMET AKİF ERSOY'UN MEALİ 9
Osman ARPAÇUKURU

MİLLÎ MÜCADELE BAĞLAMINDA İSTİKLAL MARŞI, İSTİKBAL VE AKİF'İN İSLAMCILIĞI 35
Mustafa AYDIN

BİR İSTİKBAL MARŞI OLARAK SAFAHAT.....49
Yavuz BAYRAM

MEHMET AKİF'İN MEALİNİN DİL VE ÜSLUP ÖZELLİKLERİ.....77
Musa DUMAN

BİR ELEŞTİRİ ADAMI OLARAK MEHMET AKİF ERSOY 87
Kadir CANATAN

VATAN VE MİLLET RUHUYLA BİR ÖMÜR: MEHMET AKİF ERSOY'UN ÇOCUKLUK, GENÇLİK VE EĞİTİM HAYATI 121
Ahmet Sait CANDAN

MEHMET AKİF'İN DİL ANLAYIŞI, "FİR'AVN İLE YÜZ YÜZE" ŞİİRİNİN DİL VE ÜSLUP AÇISINDAN İNCELENMESİ 133
Yeşim ÇAĞLAR

MEHMET AKİF ERSOY: HAYAT ESER İÇİNDE
YA DA ESERİ HAYATTAN OKUMAK 149
Salim ÇONOĞLU

MEHMET AKİF'İN ÂSIM'INI TANITAN ÜÇ METİN: SÜLEYMAN NAZİF,
HALİL NİHAT, NURETTİN TOPÇU ÖRNEKLERİ 163
Muharrem DAYANÇ

MEHMET AKİF'İN EĞİTİM FELSEFESİ VE EĞİTİM MODELİ OLARAK
"ÂSIM'IN NESLİ" TASAVVURU 179
Süleyman DOĞAN

ELEŞTİRİNİN BELİRLENİMSİZLİĞİNDE:
MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRLERİNDE İRONİ 225
Ülkü ELİUZ

İZLENEN MİLLÎ ŞAİR-MEHMET AKİF ERSOY 259
Nazım ELMAS

MAHİR İZ'İN DÜNYASINDA MEHMET AKİF 269
Mustafa GÜLALİ

EKRANA YANSIYAN MEHMET AKİF ERSOY 305
Mücahit GÜNDOĞDU

SAFAHAT I. KİTABI TİYATRO METNİ OLARAK OKUMAK 321
Mehmet GÜNEŞ

MİTHAT CEMAL'İN AKİF İMGESİ 333
Bilgin GÜNGÖR

MEHMET AKİF ERSOY'UN SANAT VE ŞİİR TELAKKİSİ 351
M. Muhsin KALKIŞIM

MEHMET AKİF ERSOY'UN ŞİİRİ VE ŞİİR SANATI 367
İbrahim KAVAZ

ARUZ DEHASI MEHMET AKİF 385
Hasan KAYA

İSTİKLAL MARŞI'NIN TEMEL MESAJLARINI YENİDEN DÜŞÜNMEK 405
Bilal KIRIMLI

MEHMET AKİF DÜŞÜNCESİNDE İSLAMCILIK 415
Ahmet Ayhan KOYUNCU - Mehmet ERKOL

YENİDEN İSLAMLAŞMA ÖNDERLERİ ARASINDA
MEHMET AKİF'İN ROLÜ.....433
Metin ÖNAL MENGÜŞOĞLU

BİYOGRAFİK ROMANDA ÖZNEYİ ARAMA İRONİSİ:
MEHMET AKİF'İ KURAN ROMAN VAR MIDIR?.....455
Canan OLPAK KOÇ

HASAN BASRİ ÇANTAY'A GÖRE MEHMET AKİF ERSOY.....473
Gülşen ÖZER

SAFAHAT'TA TAHKİYE UNSURLARI VE KURGU TEKNİKLERİ 489
Yunus Emre ÖZSARAY

MEHMET AKİF'İN MİLLÎ MÜCADELE'DE BİRLİK VE BERABERLİĞİ
İNŞA ÇABALARI VE İSTİKLAL MARŞI'NIN YAZILIŞ SÜRECİ.....501
Sezai ÖZTAŞ

İSTİKLAL MARŞI'NDA İNANMAYA İNANMAK.....519
Cafer ŞEN

AKİF'İN LEYLÂ'SI.....533
Yaşar ŞENLER

ÇAĞDAŞ İSLAM DÜŞÜNCESİ AÇISINDAN MEHMET AKİF 545
Mustafa TEKİN

HAMİ-ŞAİR İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA MEHMET AKİF VE
ABBAS HALİM PAŞA 559
Servet TİKEN

SAFAHAT'TA IRK, KAVMİYET, ÜMMET, MİLLET VE MİLLİYET
KAVRAMLARININ TEZAHÜRÜ 569
Yüksel TOPALOĞLU

KUVAYIMİLLİYE VE MEHMET AKİF.....591
Mustafa TURAN

DEVLET-MİLLET DEVAMLILIĞI VE İSTİKLAL OLGUSU 611
Refik TURAN

MEHMET AKİF'İN KENDİ DÜNYASI, SANAT VE ŞİİRİ..... 623
Necmettin TURİNAY

MEHMET AKİF'İN BATI ANLAYIŞI VE TÜRKİYE'NİN
BATILILAŞMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ..... 637
Celalettin VATANDAŞ - Saniye VATANDAŞ

GELENEKSELLİK VE İSLAM TEOLOJİSİ ARASINDA
MEHMET AKİF ERSOY 649
Celalettin YANIK

İSTİKLAL MARŞI'NIN YAZILDIĞI ASKERÎ SÜREÇ VE
MEHMET AKİF ERSOY 657
Selma YEL

İSTİKLAL MARŞI'NA YAKLAŞIMLAR..... 685
Kâzım YETİŞ

MEHMET AKİF'İN MAHALLE KAHVESİ ŞİİRİNDE
TOPLUMSAL TAHAYYÜL 695
Ergün YILDIRIM

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE MEHMET AKİF ERSOY'UN
KASTAMONU'DAKİ FAALİYETLERİ..... 705
Mehmet Serhat YILMAZ

VETERİNER HEKİMLİĞİNİN MEHMET AKİF'E ETKİLERİ..... 723
Ali YİĞİT - Aşkın YAŞAR

OSMANLI VE CUMHURİYET ARŞİVİ BELGELERİNDE
MEHMET AKİF ERSOY 733
Ramazan TUĞ

Bilim ve Danışma Kurulu Üyeleri

Prof. Dr. Mustafa AYDIN *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi*

Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ *Erciyes Üniversitesi*

Prof. Dr. Kadir CANATAN *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*

Dr. Yeşim ÇAĞLAR *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi*

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN *Ege Üniversitesi*

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ *Marmara Üniversitesi*

Prof. Dr. M. Muhsin KALKIŞIM *Trabzon Üniversitesi*

Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi*

Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi*

Prof. Dr. Celalettin YANIK *Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi*

Bu kitapta yer alan makalelerin akademik ve yasal sorumluluğu tamamıyla yazarlarına aittir. Yazarların yorumları tamamen kişisel olup herhangi bir kurumun görüşünü ifade etmemektedir. Bilim ve Danışma Kurulu Üyeleri ile makaleler soyada göre alfabetik sıralanmıştır.

TEKİRDAĞ

Tel.: (0282) 250 00 00 • Faks: (0282) 250 99 00 • www.nku.edu.tr

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak,
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal!
Kahraman ırkıma bir gül; ne bu şiddet bu celal?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helal...
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklal.

TAKDİM

Değerli Okur,

Aziz milletimizin istifadesine sunulan bu değerli eser, millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un milletvekili olarak mensubu bulunduğu Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir özel vefası olarak hazırlanmış; hayatı, eserleri ve düşünceleri bir bütün olarak ele alınmak suretiyle meydana getirilmiştir.

Malum olduğu üzere, 2021 yılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda grubu bulunan bütün siyasi partilerin ortak kararıyla "İstiklal Marşı Yılı" olarak ilan edilmiştir.

Milletimizin bağımsızlık mücadelesinin sembolü olan İstiklal Marşı'mız ve onun ölümsüz mısralarının şairi Mehmet Akif Ersoy, milletimizin birlik ve beraberliğinin sembolüdür. Zira edebiyatımızda şahsiyeti, mefkûresi, şiirleri ve milletine armağan ettiği İstiklal Marşı ile üzerinde ortak saygı noktasında birleşilen nadir kişilerden biridir Mehmet Akif... Eserlerinde dile getirdiği "üstün insanlık" çizgisinden milim sapmayan güvenilir şahsiyetiyle âdeta milletimizin karakterinin somutlaşmış hâlidir. İstiklal Marşı, Mehmet Akif'in kahraman ordumuza ithaf ettiği, milletimizin topyekûn bütün fertlerinin daima aynı şevk ve heyecanla terennüm ettiği bir istiklal manifestosudur; sözden dokunmuş bayrağımızdır.

Hazırlanan bu değerli kitabın İstiklal Marşı'mızın kabulünün 100'üncü yılında, yazıldığı dönemin şartlarını ve küllerinden yeniden inşa edilen bir devletin şiirsel destanını tarihe kaydeden millî şairimiz Mehmet Akif'in daha iyi anlaşılmasına vesile olmasını diliyorum. Bu eserin hazırlanmasında emeği geçen bilim insanlarımıza, katkı sunan herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Millî marşımızın 100'üncü yılında Meclis kayıtlarımızdaki unvanıyla "İslam Şairi" Mehmet Akif Ersoy'u rahmetle yâd ediyorum.

Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP
Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı

SUNUŞ

Millî marşlar, genel manada düşünüldüğünde, bir milletin özgürlüğünü elde etme, özgürlüğünü koruma ve devam ettirme iradesini temsil eden son derece özel edebî metinlerdir. Bu özellikleriyle de oldukça kıymetli metinlerdir. Edebî değerlerinin ötesinde büyük manevi değere sahiptirler. Çünkü ait oldukları milletin egemenliğini, özgürlüğünü sonsuza kadar sürdürme iradesinin âdeta yemin metni işlevini görürler. Bunun yanı sıra, üzerinde yaşanan toprak parçasını "vatan" yapan ruhun da en güçlü temsilcisi ve sözcüsüdürler. Hangi milletin millî marşı bu özellikleri hangi düzeyde temsil ediyor tartışılabilir, fakat hiç tartışmasız bir şekilde bu özellikleri temsil ettiği söylenebilecek bir metin vardır ki o da milletimize ait olan İstiklal Marşı'dır. O, milletimiz için başka hiçbir savaşla kıyaslanamayacak kadar önemli olan Millî Mücadele yıllarında, Millî Mücadele'yi yürüten iman, duygu ve iradeyi en güçlü şekliyle temsil eden çok özel bir metindir. Onun her mısrasında Millî Mücadele'nin zorluklarını, o zorluklar içerisinde yeşeren ve her geçen gün daha da büyüyen iman ve güveni olanca canlılığıyla bulmak mümkündür. Bu özelliğiyle umut doludur, geleceğe yönelik en ufak tereddüt taşımayan bir güven duygusu aşılar. Öylesine özel bir metindir ki, hangi şartlarda ve zamanda okunursa okunsun hem o şartlara ve zamana hem de geleceğe ilişkin mesajlarını güçlü bir şekilde verir. Böyle olduğu için Millî Mücadele'yi, Türk milletini en üst düzeyde temsil ederek yürüten Meclis tarafından kabulünün üzerinden 100 yıl geçmiş olmasına rağmen gücünden, dinamizminden, mesajlarından hiçbir şey eksilmeden milletimizin her bir ferdinin zihninde yer almakta, gönlünde yaşamaya devam etmektedir.

Bu kitap, kabulünün 100'üncü yılında İstiklal Marşı'nı yâd etmek ve tarihe not düşmek adına konunun uzmanı şairlerin, edebiyatçıların, bilim insanlarının bu kitap için özel olarak hazırladıkları makalelerden oluşmaktadır. Bu kitap, milletimizin varlığının ve iradesinin temsilcisi olan TBMM Başkanlığının çok kıymetli himayelerinde, Türk Dil Kurumu Başkanlığının değerli desteğinde Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesinden değerli bir grup akademisyenin yönetiminde gerçekleştirilen çabaların ürünü olarak teşekkül etmiştir. Milletimize hayırlı olmasını diliyorum. İstiklal Marşı'nı ve onun büyük şairi Mehmet Akif'i anmaya ve anlamaya vesile olmasını diliyorum. Bu değerli çalışmanın

oluşmasına maddi ve manevi katkılarıyla büyük destek veren TBMM Başkanı Sayın Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP'a müteşekkirim. Türk Dil Kurumu Başkanı Sayın Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN'e değerli desteklerinden dolayı teşekkür ederim. Bu değerli kitapla ilgili süreci başından sonuna kadar başarılı bir şekilde yöneten ve bu kitabın editörlüğünü üstlenen Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ'a ve çalışma ekibine teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Mümin ŞAHİN
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Rektörü

ÖN SÖZ

Büyük Millet Meclisinin 12 Mart 1921 tarihli oturumunda tüm milletvekillerinin ayakta alkışlarıyla kabul edilen İstiklal Marşı, bir millî marş olmanın ötesinde, o günlerde çok farklı cephelerde var olma mücadelesi veren Türk milletinin destansı mücadelesinin içeriden bir tanığı olmasının yanı sıra, Türk milletinin her bir ferdine temel kadim değerlerini hatırlatarak iman, umut ve güven aşılama işlevini de üstlenmiş özel bir metindir. İstiklal Marşı var olma mücadelesi yürüten bir milletin o kutlu çabalarının ve bu çabalarını şekillendiren kararlılığının destansı metnidir. Umutsuzluk perdesini yırtıp atan bir edebî metindir. İstiklal Marşı, yazıldığı günlerin zor şartlarına tanıklığıyla özel olduğu gibi, şairiyle de çok özeldir. İstiklal Marşı, Türk milletinin kadim değerlerine yürekten inanmış Mehmet Akif'in yüreğinden sökülüp gelmiş bir iman, bir umut ve bir müjdedir. Mehmet Akif, Millî Mücadele yıllarında Burdur, Eskişehir, Afyon, Konya, Kastamonu gibi Anadolu'nun pek çok il ve ilçelerini dolaşmış, yaptığı coşku ve heyecan dolu konuşmalarla, halkımızı yüreklendirmiştir. İstiklal Marşı, imanla yürütülmesi gereken Millî Mücadele'nin her bir aşamasında alın teri döken Mehmet Akif'in Millî Mücadele'ye verdiği imanî ve fiilî desteğinin sözlü formunu temsil etmektedir. Bunun yanı sıra, yüce ve kadim değerlere güvenin gereğine uygun olarak, en zor zamanlarda bile umut veren bir metin olarak özel bir öneme sahiptir. Mehmet Akif'in en özel şiiri olan ve Türk ordusunun şahsında Türk milletine bağışladığı İstiklal Marşı, Türk milletinin 100 yıldır hiç eskimeyen ve eksilmeyen bir millî mutabakat metnidir.

Bu kitap, İstiklal Marşı'nı ve onun şairi Mehmet Akif'i konu edinen akademik araştırma ve çalışmaların ürünü olarak doğmuştur. Her zaman yeni araştırma ve çalışmaların konusu olacak kadar kapsamlı ve engin değerleri temsil eden İstiklal Marşı ve Mehmet Akif'i, İstiklal Marşı'nın kabulünün 100'üncü yılında bir kez daha anmak ve anlamak adına yürütülen çabaların ürünü olmuştur. Bu çabalara ilk andan itibaren madden ve manen destek veren TBMM'nin saygıdeğer başkanı Sayın Prof. Dr. Mustafa ŞENTOP'a müteşekkirim. Bu kitabın oluşması sürecinde desteğini esirgemeyen Türk Dil Kurumu adına değerli başkanı Sayın Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN'e teşekkür ediyorum. Bizi akademik-bilimsel çabalarımızda her zaman desteklemiş Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesinin değerli rektörü Sayın Prof. Dr. Mümin ŞAHİN'e teşek-

kür ediyorum. Mehmet Akif ile ilgili arşiv belgelerine ulaşmamızı sağlayan değerli dostum Ramazan TUĞ'a teşekkür ediyorum. Tüm bunlara ilaveten, özel zaman ayırarak bu kitabı oluşturan değerli metinleri kaleme alan bilim insanlarına teşekkür borçluyum; eğer onların bu çabaları olmasaydı tüm diğer çabalar karşılıksız kalır ve bu kitap oluşmazdı.

Prof. Dr. Celalettin VATANDAŞ
Başeditör

MEHMET AKİF'İN EĞİTİM FELSEFESİ VE EĞİTİM MODELİ OLARAK "ÂSIM'IN NESLİ" TASAVVURU

Süleyman DOĞAN
Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, İstanbul/Tekirdağ, sudogan@yildiz.edu.tr

Giriş

Osmanlı Devleti'nin en buhranlı döneminde yaşamış şair, yazar, gazeteci, fikir adamı Mehmet Akif, İmparatorluk coğrafyasının içinden geçtiği zor süreç için çözüm bulmaya çalışır. Özellikle II. Abdülhamid dönemi içinde aydınlar, yönetime karşı tavır alırlar ve bu durum âdeta Osmanlı'nın yıkılma sürecini de hızlandırmış olur. Büyük bir buhranın yaşandığı bu dönemde çözüm arayan Mehmet Akif, maarif ile ilgili şiirler ve makaleler kaleme alır. Bu makalelerinde gençliğe yol göstermeye çalışır. İdealindeki gençliği de "Âsım'ın Nesli" şeklinde bir proje olarak ortaya koyar. Bu yazıda Mehmet Akif Ersoy'un kaleme aldığı nesir ve şiirlerinden yola çıkılarak eğitim felsefesi ve bir eğitim modeli olarak "Âsım'ın Nesli" tasavvuru üzerinde durulacaktır. Böylece Mehmet Akif Ersoy'un şiirleri örneğinde bugüne ışık tutacak sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır. Bu makalede "Safahat" adı altında sayfa numarası verilerek yapılan alıntılarda M. Ertuğrul Düzdağ tarafından hazırlanan, "Mehmet Akif Ersoy Safahat" (2014) isimli kitabı esas alınmıştır.

Mehmet Akif Ersoy

Mehmet Akif (1873-1936) hem Osmanlı hem de Cumhuriyet Dönemi'nin en dikkate değer fikir ve sanat öncülerindendir. İdealist, âlim, şair ve mütefekkirdir. Aynı zamanda veteriner hekim, öğretmen, vaiz, memur, mütercim,

gazeteci-yazar ve siyasetçidir. Mehmet Akif, eserlerinde, derslerinde ve sohbetlerinde bireylerin sadece mevcut duruma göre değil, geleceğe yönelik yetiştirilmesini de vurgulamış, bu konuda eğitimde başarıyı elde etmiş olan ülkeleri örnek olarak göstermiştir. Hem doğu hem de batıdaki ülkelerde yaşayarak gözlemlerde bulunmuş, halktan biri gibi yaşamış ve halkını çok iyi tanıyan biri olarak sosyal sorunları şiirleriyle gündeme taşımıştır. Birçok şiiri, günümüzdeki gelişmeleri tasvir etmede, müstesna bir yere sahiptir (Çoban, 2010).

Mehmet Akif hem "vatan şairi" hem de "millî şair"dir. Akif, "milletlerin refahı için iki güç lazımdır" der: marifet (ilim ve fenlerle tahsil olunan malûmat, irfan kazanmak) ve fazilet (irfan itibarı ile olan yüksek derece). Bizler, faziletli, gerçekten parlak devirleri olan bir büyük milletin evlatlarıyız. Ancak o fazilet, son üç asrın yürüyen ilmiyle, birleşip gitmedi; millet cehalete battıkça da kuvveti felç oldu. Öyle bir düşüşle düştü ki, artık "Batı"nın emriyle yatıp kalkmaya mahkûm oldu. Çünkü toplum, yaşatan fenlerin kudret ve kuvvetinden doğan haşmetten mahrum durumdaydı. Evet, biz hasmımızın irfan gücünden nasipsiz olduğumuz için bu şerefsiz hüsrana düştük. Sonra asırlarca süren ümitsizlik ve mahrumiyeti çektiğimiz için bugün, bizde bulunan fazilet bile hissiz, hareketsiz, ölgün kalmaktadır (Ersoy, 1985).

Bocalayan kalabalıklara kılavuz olmuş, karanlıkta yol arayan gençlere "Âsım'ın Nesli"ni işaret etmiştir. Mehmet Akif, ilköğretime başlayacağı sırada annesi onun medreseye gitmesini, babası ise mektepte çağdaş ilimler öğrenmesini ister. Çünkü dinî bilgileri ve Arapçayı, kendisi öğretmek istemektedir. Anne babanın okul tercihi âdeta Doğu ve Batı'yı göstermektedir. Anne Buharalı Doğu'yu, baba Arnavut olarak Batı'yı temsil etmektedirler âdeta. Akif, babam beni "İdadi" mektebine yazdırmak için götürdü. Kaydettiler. Fakat mektebe lazım gelen bir para istediler. Babamın mevcudu kâfi gelmedi. Gümüş saatini rehine olarak bırakmak istedi. Babamın bu fedakârlığı karşısında çok müteessir oldum. Ağlamaya başladım, diye anlatır (Yardım, 2021).

Akif'in şiirlerinde, tarihimizle ilgili, sosyal meselelere ilişkin çok detaylı tablolar, sahneler görmek mümkündür. Akif, toplumun bütün meselelerine tanıklık etmiş ve bunu olduğu gibi hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle eserlerinde dile getirmiştir. Burada dikkate değer diğer bir husus; şiirlerde yer alan birçok durumun, aradan geçen yaklaşık yüz yıla rağmen bugün, aynen veya benzer şekilde cereyan etmesidir. Taassuba, taklitçiliğe, cehalete, tembelliğe,

yanlış tevekkül anlayışına, ruhsuzluğa karşı mücadele etmiş; "marifet"le ilim, fen, teknik ve sanatı; fazilet ile de bizi millet hâline getiren maddi ve manevi özellikleriyle kültür değerlerimizi kastederek milletimizin, ancak, marifet ve fazilet temellerine dayanarak yükselebileceğini ifade etmiştir.

Akif, milletimizin refahının "marifet" ve "fazilet" gücüne bağlı olduğunu şu şekilde ifade etmiştir: Marifet gücü olmazsa sadece faziletle yükselemez, zayıf düşer, ilkelliğe özgü bir başıboş durgunluk üzerine çöker; bir millette marifet var, ama fazilet yok olmuşsa, o millet sınırsız felaketlere maruz kalır. Milletlerin geleceğinin bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olduğunu; buna göre dünyanın şekilleneceğini, bu alanlarda başarılı olanların ilerleyeceklerini, ilgisiz kalanların tarih sahnesinden silineceklerini; bilim ve teknolojinin gücünün tahmin edilemez seviyelerde olacağını öngörmüş, üç yüz yıldır ihmal ettiğimiz bilim ve teknolojiyi ivedilikle elde etme gayretinde olmamız gerektiğini tavsiye etmiş; bunun da ilk şartının "istekli olma"ya bağlı olduğunu ifade etmiştir. Toplumun içine düştüğü sıkıntılar karşısında, ağlamanın, ümitsizliğe düşmenin fayda vermeyeceğini, bunun yerine milletin geçmişindeki güçlü dinamiklerini ortaya çıkarmak; geliştirmek için büyük bir gayretin gösterilmesi gerektiğini, böylece çabaların sonuç vereceğini, tarihten örnekler vererek ispatlamaya çalışmıştır.

Akif öyle bir ahlak ve karakter adamıydı ki, nesir ve şiir namına tek kelime yazılmamış olsaydı bile şeref madalyasına hak kazanan insanlar arasında yerini yine de alırdı. Unutmayalım ki, her fani gibi bazı hataları olmakla birlikte, Akif'in hayatı bizzat eseridir (Gürlek, 1997). Müslümanlığın hayat dinî olduğuna inanan Akif, edebiyatın da hayat için olması gerektiğine inanmış, inandıkları, düşündükleri, yaptıkları ve yazdıklarıyla kelimenin tam anlamı ile gerçekçi, yerli ve millî bir sanatkâr olarak edebiyat tarihimizdeki müstesna yerini almıştır. Akif'in ve eserlerinin hâlâ çok seviliyor olmasının asıl sebeplerini bu noktada aramak gerekecektir (Özçelik, 1997).

Mehmet Akif'in şahsiyetini oluşturan değerlerin asli kaynağı İslam ahlakıdır. Bu ahlak İslam prensiplerinden doğar. Bu prensiplerin temeli adalettir. İlim ve insanlık ideali de bu ahlakı tamamlar. Akif'in sahip olduğu ahlaki değerler onda hayat tarzına dönüşmüş, hayat tarzı ise eserlerini şekillendirmiştir. O nedenle Safahat'ta en çok üzerinde durulan kavramlar şunlardır: İslam, hürriyet, istiklal, doğruluk, vefakârlık, adalet, vatanperverlik, çalışma, gayret,

sebat, sabır ilim ve millettir. Bunların zıddı olan tembellik, cehalet, münafıklık (ikiyüzlülük) ve dalkavukluk ise Akif'in candan düşmanıdır. Akif, ideal insan tipinin en iyi örneğidir. Kendi toplumunun değerleriyle barışık, bilim ve sanatın kaynağı nerede olursa olsun alınması gerektiğine inanan, bu yönüyle gençlere ilham kaynağı olabilecek entelektüeldir.

Eğitim Felsefesi

Felsefe sözcüğünün kökeni olan, Yunanca seviyorum, peşinden koşuyorum, arıyorum anlamına gelen "philia" ve bilgi, bilgelik anlamına gelen "sophia" sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelen "Philosophia" terimi, bilgelik arayışı, bilgiyi sevmek, araştırmak ve peşinde koşmak anlamlarına gelmektedir (Akarsu, 1979). Felsefe sözcüğü, Arapçaya, oradan da Türkçeye geçmiştir. Mitos, din ve şiirden doğmuştur (Sönmez, 2005). "Felsefe, hakikat arayışıdır", "... yaşamın anlamını arayıştır", "... nihai (sonsuz) gerçekle uğraşır" (Büyükdüvenci, 1991). Felsefenin üzerinde çalıştığı alanlar genel olarak, Ontoloji (Varlık Bilgisi), Epistemoloji (Bilgi Bilgisi), Aksiyoloji (Değerler Bilgisi) ve Mantık (Logike)'tır.

İnsanlık tarihinde eğitim, bütün bilimlerden ve de felsefeden önce başlamış olan bir etkinliktir. Eğitimi genel olarak insanı terbiye etme sanatı olarak ifade edebiliriz. Eğer insan bir eğitimden geçmezse gerçek anlamda bir insan olması mümkün olamaz. Felsefe ise genel anlamıyla, her durumda en temel ilkelere, doğru bilgilere, iyi ve güzel yaşama ulaşmaya yönelik yürütülen akılcı ve eleştirel sorgulama biçimidir. Eğitim felsefesi; genellikle epistemoloji, etik, aksiyoloji ve siyasette yerleşik felsefe dallarından eğitim amaçları, yöntemleri ve sorunları ile ilgili soruları gündeme getirmek ve ele almak için kullanılan uygulamalı felsefe alanı olarak anlaşılır. Örneğin çocukların doğası hakkındaki bilgiler, ampirik araştırmadan türetilmeli ve ampirik kanıtlar olmadan kabul edilmemelidir.

1980'lerden bu yana eğitim felsefesi; sosyalleştirilmiş alanların geliştirilmesi ve sanat eğitimi felsefesi gibi konu alanlarına veya erken çocukluk eğitimi gibi belirli grupların etrafına veya feminizm, çok kültürlülük, kozmopolitlik, vatandaşlık eğitimi, yerli ve kültürler arası eğitimi de içeren bir çalışma alanına dönüşmüştür. Eğitim felsefecilerinden Kingsley Price (1969), "ben eğitim fel-

sefesi nedir diye sorduğumda, bu soruyla hem bir hem de üç değişik soru sormaktayım. Bunlardan ilki eğitimin tahlili, eğitimi nasıl tahlil edebiliriz; ikincisi, eğitim metafiziğinin neliği; üçüncüsü de eğitim ahlakının ne olduğu hakkındadır" ifadelerine yer vermektedir (Tozlu, 2003). J. Dewey, çağdaş sosyal hayatın güçlüklerini, bunlara uygun zihnî ve ahlaki alışkanlıkların kazanılması sorunlarını çözmeye yarayan bir dal olarak görmektedir. Ch. J. Brauner ve H. W. Burns ise eğitim felsefesini, bir bakıma felsefi düşüncenin eğitim hareketlerine uyarlanması olarak kabul etmektedirler (Ergün, 1996). Eğitim felsefesi, eğitimi bir bütün olarak ele alan, eğitim politikalarına ve uygulamalarına yön veren bir disiplin veya sistemli fikir ve kavramlar bütünüdür. "Eğitim felsefesi süreç olarak ele alındığında, eğitimi engelleyen sorunlar kadar, eğitime yön veren kavramları, düşünceleri ve ilkeleri açıklama etkinliği olarak belirtilebilir" (Büyükdüvenci, 1991).

Mehmet Akif Ersoy'un konuşmalarında ve eserlerinde sıkça geçen "millet, ilim, mektep, memleket, muallim, kitap, okuma-yazma, Türkçe, her zaman, çocuk, ihtar, istikbal, medeniyet, aile" kelimeleri temelinde eğitim felsefesinin **"Esasicilik"** olduğu; "insan, muallim, kitap, lisan, din, ahlak, her zaman, çocuk, aile" kelimelerinin temelinde **"Daimicilik"** olduğu; "ilim, garp, tatbik" kelimeleri temelinde **"İlerlemecilik"** olduğu; "insan" kelimesi temelinde **"Varoluşçuluk"** olduğu; "hürriyet" kelimesi temelinde **"Yeniden İnşacılık"** olduğu görülmektedir. Mehmet Akif Ersoy'un eğitimin amaçları (niçin eğitelim?) bağlamında ön plana çıkan eğitim felsefesinin "Daimicilik"; eğitimin içeriği (ne öğretelim?), eğitimin yöntemi (nasıl öğretelim?), eğitimin yeri (nerede öğretelim?), eğitimin miktar ve zamanı (ne kadar/zaman öğretelim?), eğitimin kimlere kimlerle (kime/kiminle öğretelim?) bağlamında ön plana çıkan eğitim felsefesi "Esasicilik"tir. Bir kişinin eğitim felsefesinin ne olduğunu anlamak üzere sorulan bu altı soruya, Mehmet Akif Ersoy'un konuşmalarında ve yazdığı eserlerde anlamlanan ifadeler olarak ortaya çıkan cevap sayısı toplamda 596'dır. Bu soruların soru türüne göre dağılımı incelendiğinde en fazla cevabın "Niçin öğretelim?" sorusuna verildiği anlaşılmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un konuşmalarından ve yazdığı eserlerinden saptanan ifadelerin çok azı eğitimin zamanı ve miktarı konusunda fikir vermektedir. Eğitim felsefesinin yapısı bir bütün olarak düşünüldüğünde, ifadeler bağlamında Mehmet Akif Ersoy'un eğitim felsefesinin "Esasicilik" olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu yapının bo-

yutları (parçaları) ise; eğitimin amacı açısından "Daimici"; içeriği, yöntemi, eğitimin yeri, eğitimin miktarı ve zamanı ve son olarak insan öğesi yönüyle de "Esasici" olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un konuşmalarında ve yazdığı eserlerde geçen eğitim felsefelerine ilişkin kelimelere ve ifadelere bir bütün olarak bakıldığında hem kelime hem ifade olarak sıralamanın paralellik gösterdiği ve Mehmet Akif Ersoy'un eğitim felsefesinin Esasicilik, Daimicilik, İlerlemecilik ve Yeniden İnşacılık şeklinde sıralanabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un kelimeler ve ifadeler temelinde ağırlıklı eğitim felsefesinin ise "Esasicilik" olduğu söylenebilir. Daimicilik akımının özelliklerini taşıyan Akif'in eserleri değerler eğitiminde kullanılabilir (Toprakçı-Baysülen, 2017).

Onun, eğitime dair görüş ve düşüncelerinin sistematik bir yapı içerisinde olmadığı görülür. Bununla beraber ileri sürdüğü fikirlerle devrini ve sonrasını etkilediği de bir gerçektir (Çay, 2003). Akif, müzik, resim, güzel sanatlar, spor, güreş, ata binme gibi sporları kendi nefsinde uygulamış ve tavsiye etmiştir. Yine eğitimde müzik ve Akif'in tefekküründeki "Âsım'ın Nesli" gençlik modeli "Asr-ı Saadet"i (sevgili Peygamberimiz Hz. Muhammed'in dönemi) esas alır. Mehmet Akif'in kullandığı ırk ile Batı'da kullanılan ırk kavramları farklıdır. Batı'da insanın fiziksel özelliklerine göre, özellikle tenine göre yapılmış bir sınıflandırma akla gelir. Akif'in hayalindeki gençlik, doğru, dürüst, karakterli, şahsiyetli, yalansız, garazsız, ivazsız ve hak namına işleyen bir gençlik modelidir. Bu modeli de Akif sahabedeki Âsım'da vücut buldurur. Aslında Âsım, Akif'in kendisidir. Gençlerimize Akif'in bir model olarak ortaya koyduğu şahsiyet Sahabe'den Uhud Savaşı okçusu ve şehit Asım bin Sabit'tir. Ona göre, Âsım modelini iyi anlatırsak o zaman Asr-ı Saadet Müslüman yaşantısını anlamış ve tanıtmış oluruz. Çanakkale ruhunu yeniden yeşertip diriltmeliyiz, geleceğimizin teminatı olan çocuk ve gençlerimizi ancak bu ruhla yetiştirebiliriz. O zaman Mehmet Akif'in tefekküründeki Âsım'ın nesli var olmuş olur. Akif ile Âsım'ın neslinin bu toplumun oluşumundaki mühim yerinin gençlere benimsetilmeden, bu ülkenin geleceği müphem, yabancıların ve yabancılaşmanın tehdidi altında kalacaktır (Doğan, 2017).

Taklitçi Eğitim

Akif taklitçi bir eğitime taraftar değildir. Akif eğitimde bilimsellik ve millîlik konusunda çok hassastır. Marifet ve faziletin birbiri içerisinde mezolunduğu, çalışkan ve sabırlı gençlerin yetiştirilmesi için yeni bir okul modelinin gerçekleştirilmesine büyük önem veren Akif, her milletin kendine özgü, diğer milletlerden farklı örfleri, adetleri, din ve ahlak anlayışları olduğunu, millet eğitiminde bu noktalara dikkat etmek zorunluluğu olduğunu belirtir. Akif, yeni yetişen nesillerin güzel ahlak üzere yetiştirilmesini ister ve der ki, "Türk milletinin ahlakı, İslam ahlakıdır. Türk milletini bu ahlak anlayışından koparmak mümkün değildir:

Ne irfandır veren ahlaka yükseklik ne vicdandır,

Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır." (Safahat, Hatıralar: 245).

Bir milletin ahlakındaki çözülmeler, o milletin ölümünü hazırlar (Arıbaş, 1992).

Akif'te eğitim, ahlak eğitimi temelini esas alır. Mehmet Akif'in eğitim-öğretim alanlarına ilişkin dile getirdiği sorunlar ve çözüm yolları çerçevesinde şu önerileri dikkate alınmalıdır:

1. Eğitimde taassup, taklitçilik, cehalet, tembellik, yanlış tevekkül anlayışı ve ruhsuzlukla mücadele edilmeli, marifet ve fazilet esas alınmalıdır.
2. Bilimin amacı hayata fayda sağlamak olduğundan, teoriyle birlikte uygulamaya daha çok önem verilmeli, yapılan eğitimin tüketici değil üretici yetiştirmeye yönelik olması sağlanmalıdır.
3. Milletlerin geleceğinin bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olduğundan hareketle, değerlerimizden uzaklaşmadan "Japonlar" gibi milletlerin örnek alınmasına çalışılmalıdır.
4. Toplumun içine düştüğü sıkıntılar karşısında, ümitsizliğe düşmeden, milletin geçmişindeki güçlü dinamiklerini ortaya çıkarmak ve geliştirmek için büyük çaba gösterilmelidir (Çoban, 2010).

Toplumu ıslah edecek olan Âsım, "dünya saadetlerine sarhoşça gömülüp yaşayanlara" şöyle haykırır: "Hakkınız nerde sefih olmaya dünya açken (...)

(Safahat, Asım: 364). Aç sefil inliyerek can vere dursun dünya, Yine siz dinlemeyin anlamayın matemini." (Safahat, Asım: 365).

İdealist Felsefe

Temel felsefi ekollerin en eskisi; idealizm ve realizmdir. İdealizm felsefi bir kuram olduğu kadar en eski bir eğitim kuramıdır. Aynı zamanda bir öğreti olarak varlığı düşünceye, eşyayı anlayışa göre değerlendirir. Ahlak açısından idealizm, insanın hareket ve gidişatını bir ideal doğrultusunda algılar (Bilhan, 1991). Genel anlamda felsefenin, özel anlamda eğitim felsefesinin en eskisi, idealizmdir (Bayraklı, 1999). İdealizm, batı felsefe tarihinde uzun zaman benimsenmiş, hükümran olmuş ve hürmet görmüş bir felsefe sistemidir (Tozlu, 2003). Bu felsefeye göre gerçek, düşünsel ve ruhsal olandır. Dış dünyadaki varlıklar, aklın ürünüdür. "Hakikat, fikirlerin tutarlılığında saklıdır. İyilik ideal bir durumdur ve ona ulaşmak için çaba harcanır" (Wiles and Bondi, 1993: 44). İdealistlere göre, iyi, doğru ve güzel evrenseldir, bireye, yaşayan değerler ve bu değerlerle nasıl yaşanacağı öğretilmelidir. Onlara göre, "eğitimdeki temel anlayış, insan[ın] olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi eğitil"mesidir" (Bilhan, 1991).

Okullar, zihinsel süreçleri kuvvetlendirmeli ve örnek alınacak davranış modelleri sunmalıdır. Öğretmenler ise, ideal davranış modelleridir. İdealizme göre, zihinde tüm mutlak doğrular vardır ve akılla mutlak doğruya ulaşılabilir. Değerler açısından ise, ideal varlığa ulaşmak için o taklit edilmelidir. İnsan, bir araç değil, amaçtır. Eğitim, insanı özgür ve bilinçli bir şekilde Allah'a ulaştırma sürecidir (Sönmez, 2005). İdealist filozofların gerçekleştirdikleri veya gerçekleştirmeye çalıştıkları idealist eğitim felsefesinin üzerinde durduğu şey yalnız zihin değil, aynı zamanda hakikati arama, kendini bilme ve şahsiyet gelişimi gibi, insan hayatının ayrılmaz unsurlarıdır (Bayraklı, 1999).

İdealist eğitimciler, insanın değerini çok yüksek görmekte ve eğitimle bunun daha da yükseleceğine inanmaktadırlar. Eğitim, uzun vadede insanda yüksek değerler oluşturmalıdır (Ergün, 1996). İdealizme göre, eğitimdeki derslerin içerikleri, akla dayalı önermelerden ve mutlak doğrulardan oluşmalıdır. Üstelik bunlar, öğrencinin aklını çalıştırıp kullanmasını sağlayacak biçimde verilmelidir. İdealizme göre eğitim, "Butler'in (1957) belirttiği gibi, "insa-

nın bilinçlice ve özgürce Allah'a ulaşmak için sürdürdüğü biteviye çabalardır" (Sönmez, 2005: 36).

İdeal Gençlik

Akif'in gelecek tasavvurunun kahramanı, ideal insanı Âsım'dır. Sezai Karakoç'un deyimiyle Âsım, geçmişten geleceğe uzanan bir ufuk nesli temsil etmektedir. Eserin sonunda Âsım'a yarım kalan tahsilini Avrupa'da tamamlaması tavsiye edilir. Bu da ideal neslin Batı ile ilişkisinin yönünü belirleyen bir işarettir. Akif'in gelecekle ilgili nesil tasavvuru, geçmişten kaynaklanan bir tasavvurdur. Bu tasavvurun gerisinde Asr-ı Saadet vardır. İslam toplumunun gerçek manada teşekkül ettiği yegâne devir olan Asr-ı Saadet, bütün Müslümanlar için örnek teşkil eden ve özlemle yâd edilen ideal bir devirdir (Aslan, 2011).

"Müslüman-Türk gençliğinin ideal tipini yaşatan Âsım, lav saçan bir volkan şiddetiyle, şiirden ve sözden hayat sahnesine atılınca İstiklal Savaşı'nda görüyoruz. Millî Mücadele hareketinin başlarında şehir şehir dolaşarak milleti uyarma cihadına girişen Akif, Millet Meclisinde aşk ile faziletin yanında yer aldı, vatanperverliği seçti." (Topçu, 2010).

Akif, ideal gencin önce sağlıklı bir ruh yapısına ve kuvvetli bir imana sahip olması gerektiğini şu mısralarıyla dile getirmektedir: "Ne çelik tabyalar ister ne siner hasmından; Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat iman?" (Safahat, Asım: 356). "İmandır o cevher ki ilâhî ne büyüktür…İmansız olan paslı yürek sinede yüktür." (Safahat, Safahat: 17).

Akif'in Âsım'ında üç temel unsur ifade edilmektedir: "Sıhhat ve zindelik, iman ve ilim"

Bu ifadeler modern dünyanın iğfal ettiği "insan olma" şerefini bize hatırlattığı gibi Âsım'ı da anlatıyor.

> Safahat'ının hepsine hâkim olan vatan hissi, Asım'da dikkate değer bir realizme bürünmüştür. Akif'in manzum romanı diyebileceğimiz bu idealist eserde en realist kalemle çizilmiş tabiat parçalarının yanında Çanakkale Şehitleri'nin gömüldüğü ideal âlemi temaşa ediyoruz (Topçu, 1961).

Batılı eğitim veren mektepte eğitilenler, halka karşı yabancılaşmakta, âdeta başka bir varlığa dönüşmekte ve toplumun bütün değerleriyle ters düşmektedir. Âsım'ın nesli; imanlı ruhen ve bedenen sağlam yapılı, akıllı, gerçekçi, dindar, dürüst, bilgili, marifetli, faziletli, yiğit, kahraman, cesur, mert, çalışkan, azimli, ümitli, kendine güvenen, vatanperver, milliyetçi, millî birliği koruyan, inkılapçı ve teşkilatçı, Batı'nın müspet ilmini öğrenmiş kendi özbenliğini kaybetmemiş, geçmişine bağlı, ileriyi gören, hukuka saygılı, hoşgörülü, alicenap, müşfik, duygulu ideal bir Müslüman Türk genci tipidir denilebilir. Akif, çöküş hâlinde olan devleti, toprakları sömürgecilerce paylaşılmış vatanı ve sosyal bir çözülme içine sürüklenmiş Türk toplumunu "fazilet" ve "marifet" ile donatılmış bu ideal gençlik "Âsım'ın Nesli" ile kurtarmayı amaçlamıştır. Ama ne yazık ki, Âsım ruhunun mirasına sahip böyle bir gençlik yetiştirilememiştir. Bir ara Çanakkale Boğazı Savaşı'nda ve Millî Mücadele'de böyle bir nesil belirdi ise de başladığı yerde son bulmuştur. Ancak Akif'in mirasına sahip çıkıldığı takdirde böyle bir neslin yetişmemesi için hiçbir neden yoktur (Kır, 1990).

Âsım'da asıl amacının özellikle gençlere farkındalık duygusu ve bilinci kazandırmak olan Mehmet Akif Ersoy'un gençlik ideali, öncelikle ruh ve beden sağlığından geçer. Türk gençliğini, "Âsım'ın Nesli" olarak nitelediğini ve o gençliğin portresini ayrıntılı biçimde çizdiği bu eser, aynı zamanda didaktik-drama mahiyetli bir tiyatro eseri olarak da telakki edilebilir.

Hikâye içinde hikâyenin, hikâye içinde fıkranın anlatıldığı Âsım'da birbirinden bağımsız olaylar zinciri yer alır. Ana vakıa, İmam'ın oğlu Âsım'ın durumu ve Âsım'ın akranı olan nesl-i ahirin (eserdeki üçüncü nesil) ülkenin istikbaline yön vermesi bağlamında yapılan konuşmalardan oluşur. Âsım'ın içinde yirmiye yakın alt vaka ve fıkra bulunur. Ana vaka dört karakter üzerinden anlatılır; Hocazâde, Köse İmam, Âsım ve Emin (Hocazâde burada Mehmet Akif'i temsil eder. Köse İmam Mehmet Akif'in babasının öğrencisi olan Ali Şevki Hoca'yı temsilen metne girmiştir. Âsım, Köse İmam'ın oğludur. Emin ise Mehmet Akif'in oğludur).

Bunlardan özellikle Hocazâde ile Köse İmam'ın diyaloglarının aktarımı, manzum hikâyenin büyük bölümünü teşkil eder. Âsım'da karakterlerin konuşmalarından hareketle onlar üzerine tahliller yapan Ömer Faruk Huyugüzel; eserde özellikle üç karakterin ayrı ayrı nesilleri ve devirleri temsil ettiğini

dile getirir. Bunlardan Köse İmam, İstibdat; Hocazâde, II. Meşrutiyet ve Âsım ise Çanakkale zaferini kazanan nesli temsil etmektedir (Huyugüzel, 1986).

Onun idealize ederek simgeleştirdiği bu idealin ana ekseni, vatanını, milletini, değerlerini ve tarihini sevmekten geçer. Gençliğin benimseyebileceği idealleri dile getirmeye adanan ve yankısı büyük olan "Âsım'ın Nesli", Çanakkale ve İstiklal Savaşları'nı kazanmış, Osmanlı'nın küllerinden yeni bir devlet ortaya çıkarmıştır.

Vatanın dört bir yandan işgal edildiği bir dönemde, geleceğe Âsım'dan kaynaklı bir güçle bakmakta olan Akif, böylece Âsım'la teselli bulmakta, Âsım'ın iradesi ile kurtuluşun gerçekleşeceğine inanmaktadır. Bunun en canlı ve somut örneği Çanakkale Savaşı'dır.

Akif, Âsım'ı çok sevmekte, vatan şuuru, teknolojik ilerleme, din ve medeniyet gibi hususlardaki fikirlerini Asım ile özdeşleştirmektedir. Eserde Âsım hakkında yer alan fikirler, aslında Akif'in kendi kanaatleri olarak değerlendirilebilir.

Denilebilir ki, gençliğin ve halkın eğitimi hususunda onun kadar duyarlı ve gerçekçi bir ikinci mütefekkir yoktur. Akif'in ideal bir eğitimcide bulunması gereken engin bilgi, doğruluk, zekâ, etkin kişilik, objektiflik, tevazu, ikna ve hitabet kabiliyeti, öğretim metotlarına vukufiyet gibi vasıflara sahip olması, onun bir eğitimci yönünün de bulunduğunu göstermektedir. Eğitimciliğin en zor taraflarından biri de hiç şüphesiz insanı, toplumu tanıma problemidir. Akif kadar insanı, toplumu iyi tanıyan, vatan ve milletinin dert ve sıkıntılarıyla ilgilenen, bunları kuvvetle söyleyen bir başka şairimiz yoktur. Akif, Türk gençliğine Âsım'ın şahsında yol gösterirken, marifet ve fazilete ehemmiyet verilmesi tavsiyesinde bulunur. Marifet; ilim, teknik, bilgi, beceri ve maharet iken fazilet, yüksek ahlaktır. Yeni gençlerin özellikle marifet ve fazilet vasfının kazandırılarak yetiştirilmesini ister (Kaçar, 1989).

Felsefe-Hikmet

Akif, şiirinde felsefe ve hikmete yer veren bir şairdir. Akif'in şiirlerinin içeriği ve mesajı aynı zamanda bir eğitim felsefesi niteliğine sahiptir. Akif'in eğitim felsefesinin en temel özelliği, akıl merkezli bir eğitim felsefesi olmasıdır. Eğitim sisteminin merkezîne aklı koymakta ve doğru düşünmeyi hedeflemek-

tedir. Ona göre, eğitimin en önemli görevi, aklı doğru ve düzgün çalıştırarak hakikate varmaktır. Mehmet Akif'in eğitim felsefesinin en belirgin özelliklerinden biri de din ile felsefeyi çatıştırmayan bir anlayışa sahip olmasıdır. Ona göre felsefe ile dinin hedefi aynıdır, ikisinin gayesi insanı hikmet ve irfan sahibi yapmaktır. Din ile felsefeyi birbirinin zıttı olarak kabul etmemiştir (Aruç, 2011). "Eğer yaşamak istersek her şeyden evvel maarife sarılmalıyız" diyen Akif, büyük bir eğitimcidir. Akif, memlekete doğru ve gerçek bir maarifin girmesiyle ülkenin kurtulacağına ve bu sıkıntıların sona ereceğine inanmaktadır (Kaçar, 1989).

Akif, kendine güvenen, özgüveni olan nesil yetiştiren bir eğitim felsefesi önermektedir. Vatana kutsiyet sağlayan bir eğitim sistemi önermektedir. İstikbalini koruyan ve seven bir nesil yetiştirmeyi gaye edinmektedir. İmanlı nesil yetiştirmek Akif'in her zaman en büyük hedefiydi. 21.yüzyılı kaybetmek istemiyorsak Türk-İslam âlemindeki eğitim sistemlerinin kaynaklarından biri olan Akif'in eğitim felsefesini örnek almalıyız (Aruç, 2011).

Akif'in eserlerinde, toplumun her gün cereyan eden basit meselelerinden başlanarak yola çıkılmış, ideal ve gerçek arasında mükemmel bir denge kurulmuştur. Akif, görüşlerinde son derece realisttir. Eğitim konusunun ehemmiyeti ile prensiplerini ortaya koymuştur. İstiklal Marşı'nda İslam birliği fikri ile millîyetçilik hareketinin birleştiğini görmekteyiz (Abdulkadiroğlu, 1986).

Mehmet Akif'in Eğitim Felsefesi

Mehmet Akif, belki eğitim ilkeleri ortaya koyacak derecede eğitim bilimleri ve kuramları ile ilgilenmemiştir, ama bilfiil eğitim faaliyetlerine katılarak en pahalı kazanım olan tecrübeler edinmiştir. Ferasetten kaynaklanan bir bilinçle de eğitim için gerekli ilkeleri mükemmel bir şekilde uygulamıştır. Şahsi tecrübeleri ile benimsediği ilkelerin bugün modern eğitimde de tavsiye ediliyor olması, onun eğitimdeki başarılarının en önemli göstergesidir (Özgen, 2013).

Mehmet Akif, eğitimi ifade etmek üzere en çok "maarif," "terbiye," "tedîp" ve "tehzîb" kelimelerini kullanmıştır. "Maarif" bir ülkenin örgün eğitimini, okul dışı eğitim ve öğretim kurumlarındaki faaliyetlerini, o ülkenin millî eğitim ve öğretimini ifade ettiği gibi bu kurumların sağlamış olduğu bilgi, bilim

ve kültür ile bunların seviyesini de ifade eder (Öncül, 2000). "Terbiye," kelime olarak çocuğu veya tarladaki ekini besleyip büyüterek geliştirmek manasında kullanıldığı gibi bir şeyin belli safhaları geçip en mükemmel derecesine gelinceye kadar büyüyüp gelişmesini anlatmak için de kullanılır. "Terbiye" her canlı için geçerli bir kavram olmakla birlikte daha çok insanın yetişmesini anlatır. Kişiyi küçük düşürecek durumlardan koruyan meleke olarak tarif edilen 'edep'ten türetilen "tedîp" ise kelime olarak bir kişinin iyi tutum, incelik ve kibarlık sahibi olmasına vesile olmak ve yardım etmek manasına gelir. Ahlaki bir terim olarak, kişinin eğilim ve davranışlarının bizzat kendi iradesiyle ve dıştan bir otoritenin etkisiyle kontrol edilip yönlendirilmesi olarak tarif edilmiştir (Kazıcı ve Ayhan, 1997). "Tehzîb" ise kelime olarak yontma, düzeltme, kontrol etme, temizleme, güzelleştirme ve geliştirme manalarında kullanılır. Yaşadığı dönemde "tehzîb'e verilen bu manaların hepsinin insan eğitiminin temel unsurları olduğuna inanıldığı için Mehmet Akif de bu kelimeyi bilhassa çocuk eğitimini ifade etmek üzere kullanmıştır.

Eğitimin ailede başladığını ve gelecek günlerdeki mutluluğun çocukların iyi eğitilmesiyle mümkün olabileceğini şu mısralarla ifade eder Akif:

Bu cehalet yürümez, asra bakın: Asr-ı ulûm!
Başlasın terbiyeniz, ailelerden, oğlum.
Sade hürriyeti ilan ile bir şey çıkmaz!
Fikr-i hürriyeti hazmettiriniz halka biraz! (Safahat, Köse İmam: 102)

Çocuk Eğitimi ve Gelecek

Mehmet Akif, çocukları okutup zamanın gereğine göre yetiştirmenin önemini vurguladığı gibi eğitimin istikbaldeki huzur ve refahın kaynağı olduğunu da hatırlatmaktadır: "Bizim adam olabilmemiz için çocuklarımızı okutmaktan, îcab-ı asra göre terbiye etmekten başka çare olmayacağını anlamayan ya hiç yoktur ya da pek azdır. Kendimiz ister okumuş ister okumamış ister iyi bir terbiye görmüş ister görmemiş olalım artık maziye karışmış sayılacağımız için bugün düşüneceğimiz bir şey varsa o da istikbaldir, evlatlarımızdır." (Sırat-ı Müstakim: 264).

Mehmet Akif, eğitime verdiği değeri ve insanı eğitmenin temel hedefini aşağıdaki mısralarıyla ortaya koymuştur:

Gidelim bir yere, hatta şu bizim Sudan'a;
Yeni bir medrese te'sis edelim urbana.
Daha üç beş de faziletli mücahit bulalım,
Nesli tehzîb ile i'lâ ile meşgul olalım. (Safahat, Asım: 371)

Eğitimde otoritenin önemini belirtmekle birlikte, Mehmet Akif'in çocuk eğitiminde dikkat edilmesini istediği şeylerden birisi de eğitim sürecinde fiziki şiddete başvurulmamasıdır. Ona göre hata yapan öğrenciye nasihat edilmeli ve yerine göre takdir edilmelidir ama asla fiziki müeyyidelere başvurulmamalıdır. Aksini yapanlar hakkındaki görüşünü babasının arkadaşı ve talebesi Köse İmam'la konuşurken şöyle dile getirir:

Sanki dövsem ne yaparsın?
Hocayız biz, döveriz...
Gül biter aşk ile vurduk mu...
- İnandım, caiz.
- Pek cılız çıktı bu "caiz."
Demek imanın yok?
- Dayak "Amentü"ye girdiyse benim karnım tok.
Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında!
- Hele!
- Öyle olsaydı, şu karşıdaki yalçın kelle,
Fark olunmazdı Kızanlık'taki güllüklerden! (Safahat, Asım: 293)

Mehmet Akif, eğitime katkısı olacak kişilerin mizacının eğitime etkisinin de farkında olan bir aydındır. Mesela anne merhametinin kolay istismar edilebileceğini bildiği için annenin çocuğun ev dışındaki davranışlarını takipte yetersiz kalacağından endişe edebilmektedir. Bu yüzden hem Emin hem de onun küçük kardeşi Tahir ile alakalı olarak eşine de ayrıca mektuplar yazmış, çocukların eğitim etkinliklerinin takibi için arkadaşı Fuad Şemsi İnan'a yetki verdiğini ve ona hiç müdahale etmemesini tembihlemiştir. Bununla eğitimin tutarlı bir disiplin içinde yürümesi için sorumluluk yüklenen eğitimcilerin yetkilendirilmesinin önemine de işaret etmiş ve bugünün velilerine de örnek olacak bir hatıra bırakmıştır (Akif, 2010).

Mehmet Akif, her şeye rağmen vekil velinin, asılın yerini tam tutamayacağını ve eğitimdeki otorite boşluğunun sebep olabileceği zararları da bilen bir aydındı. Bu yüzden çocuklarının otorite boşluğundan daha fazla etkilenmemeleri için bütün şartları zorlamıştı. Onları Mısır'a yanına alıp baba otoritesiyle yönlendirmeyi tercih etmişti. Bundan duyduğu memnuniyeti de dostları ile paylaşmıştı. Neredeyse Mısır'dan gönderdiği her mektupta çocuklarını yanında bulundurmakla en doğru hareketi yaptığını yazmıştı. Mesela bunu Fuad Şemsi'ye gönderdiği bir mektupta, "Emin'i buraya getirdiğimden dolayı o kadar memnunum ki sorma!" diyerek dile getirmişti. Aynı şekilde Kuşçubaşı Eşref Sencer'e gönderdiği mektupta da şöyle ifade etmişti: "Biz Mısır'da iki çocuk, bir de anneleri olmak üzere dört kişiyiz. Hamdolsun geçinip gidiyoruz. Emin Arapçayı fellah gibi söylüyor. Tahir de fena değil. Mekteplerine gidiyorlar. Şimdilik hallerinden memnunum. Mısırda ikamet daha iyi olur..." (Ersoy, 2010). Mehmet Akif, çocuktaki kötü huyların yok edilip faziletle doldurulmasını hedef edinmiş iyi bir ahlak eğitimcisidir. O, hataların düzeltilmesi için doğruya yaklaştıkça kusurları bağışlamanın daha etkin olacağını tercih eden hoş görülü bir kişiliğe sahiptir. Ona göre hatalı insana değil, insandaki hatalara tepki göstermek esastır (Özgen, 2013).

Eserlerinde müdafaa ettiği en yüksek tez, eski Müslüman ahlakıdır. Onun için en mükemmel cemiyet örneği "asr-ı saadet" idi. Mümkün olsa oraya dönmek istiyor. Onda millî ve manevi yön çok fazladır. Müslüman olanı insan sayıyor. Akif'in en önemli özelliği samimiyettir. Ruhundaki samimiyet lirizmle, heyecan ile birleştiği zamanlarda "Çanakkale Şehitlerine" gibi "Bülbül" gibi çok güzel şiirler yazmaya muvaffak olmuştur.

Maarif: Mektep ve Yol

Akif'e göre, milletimizin en büyük düşmanlarından biri olan cehaleti yenmek, yani okul ve eğitime önem vermek, kurtuluşumuz için yapılması gerekenlerin başında gelir: "Maarif, maarif!... Bizim için başka çare yok; eğer yaşamak istersek her şeyden evvel maarife sarılmalıyız. Dünya maarifle, din de maarifle, ahiret de maarifle… Hepsi, her şey maarifle kaim… (…) Bizi kurtaracak yegâne çare, (…) maariftir; sağlam maariftir, hakiki maariftir. Memlekete bunu sokarak kurtuluruz. Fakat, maarif-i nafia hâlâ memlekete girmedi. Avam kısmı hiç okumuyor, yazmıyor. Okuyup yazanlar ise ne dünyaya ne de

ahirete yarar bir nazariyat ile uğraşıyorlar. Eğer el birliğiyle bu cehaletin izalesine çalışmazsak mahvımız muhakkaktır."

Kimse evladını cahil komak ister mi ayol!
Bize lazım iki şey var: Biri mektep biri yol (Ersoy, 1968)

Akif'in eğitim anlayışında beş unsur öne çıkar: Öğretmen, okul, aile, teorik değil pratik bilgiye (pragmatik) ve devrin bilimlerine dayalı bir eğitim sistemi ve basın-yayın. Akif, devrinde, Maarif Nazırı Emrullah Efendi'nin ortaya koyduğu "Tuba Ağacı Nazariyesi" olarak adlandırılan ve eğitimde önceliğin ilköğretime değil de yükseköğretime verilmesi gerektiği anlayışına karşıdır. O, okul konusunda ise mahalle mekteplerinden (ilköğretimden, ilkokuldan) başlanması gerektiği üzerinde ısrarla durur. Ona göre, milleti hayat ve ilerleme yoluna götüren ilk adım olan mahalle mektepleri ki ilköğretimin diğer adı "temel eğitim"dir, ferde kazandırılması gereken temel bilgileri vererek millî birliği sağlayacak kurumların başında gelir. Akif, bu tutumuyla, devrin ileri gelen eğitimcilerinden Mustafa Satı Bey'in eğitimle ilgili düşüncelerine daha yakın görülmektedir (Kafadar-Öztürk, 2002).

Akif, "Fatih Kürsüsünde" başlıklı şiirinde eğitimin ilköğretimden başlaması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir:

Demek ki: Atmalıyız ilme doğru ilk adamı.
Mahalle mektebidir işte en birinci adım;
Fakat bu hatveyi ilkin tasarlamak lazım
Muallim Ordusu derken, çekirge orduları
Çıkarsa ortaya, artık hesab edin zararı!
"Muallim" diyen olmak gerektir imanlı;
Edebli, sonra liyakatli, sonra vicdanlı.
Bu dördü olamadan olmaz: Vazife, çünkü, büyük;

Ancak, "efradı arasında maarif-i iptidaiye taammüm etmeyen milletin ne ordusu ne donanması ne ticareti ne serveti olamayacağına" inanan Akif'e (1968) göre, tek başına mahalle mektebi açmanın da çözüm olmadığına ve eğitimi aileden başlatmak gerektiğine, böylece eğitimin ihmal edilmemesi gereken bir diğer unsurunun da aile olduğunu belirtmek gerekir. Akif, eğitimde,

Kur'anî bilgileri, ahlaki ve millî değerlerle birlikte Batı'nın yeni bilimleri ve teknolojisini alıp bir sentez (marifet+fazilet) yapmayı amaçlamıştır. Ona göre var olan medreseler işlevini yitirmiş, skolastik ve nakilci bir kuruma dönüşmüştür. Medreseler, İbn Sina, Gazali gibi büyük adamları yetiştiren kurumlar olmaktan çıkmıştır. Eski zaman medreseleri dinî ilimlerle birlikte fen bilimlerini de okuturken yeni zaman medreseleri ise iyice yozlaşmıştır. Kur'an'ı çağa göre yorumlamayı beceremeyip "fani dünya" felsefesiyle insanları dünyadan uzaklaştırıp uyutucu ve miskinleştirici bir anlayış yaymakta; Kur'an'ın çağı anlamaya, ilerlemeye ve gelişmeye dönük ilerici boyutlarını anlayamamaktadır (Gülendam, 2011).

Akif'e göre, Tanzimat'tan sonra açılan mekteplerde, öğrenciler, ülkenin ve milletin işine yaramayacak, ihtiyaçlarını karşılamayacak gereksiz bilgilerle doldurulmakta; üretici değil tüketici bireyler yetiştirilmektedir. Buralardan çıkanlar; ayrıca, millî ve dinî değerlere, halkın yaşam biçimine, kültür ve ahlakına aykırı davranmakta, Batı'nın ilmini almak yerine eğlence ve tüketim şeklini almaktadır (Çetin, 2006).

Akif, halkın eğitilmesinde (yaygın eğitimde) çok büyük öneme haiz olan ama kimi zaman verdiği yalan, yanlış ve maksatlı haber ve bilgilerle halkı yanlış bilgilendirip yönlendiren basın-yayın organlarından şikâyetçidir (Ersoy, 1994):

Nedir elindeki yahu?
-Ceride (gazete)
-At şu pisi.
-Neden?
-Yalan yazıyor, oğlum, onların hepsi. (Safahat, Safahat: 97-98)

O dönemde bazı basın-yayın organlarının, aynı zamanda, millet içinde ayrılık tohumları eken bir işleve sahip olduklarından bahseder: "Türlü adlarla çıkan na-mütenahi gazete, Ayrılık tohumu bol bol atıyor memlekete." (Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde: 143).

Akif şiirlerinde eğitimin yaygınlaştırılması üzerinde durur. Ona göre bir memleketi asıl kurtaracak olan öğretmenlerdir:

Nedir, bilir misin? Hem de öyledir inanın.
Muallim ordusu harb eden Prusyalının
Muallim ordusu, lakin asıl muzaffer olan!
Bu sözlerden olmalıdır, hiç değilse, ibret alan. (Safahat, Fatih Kürsüsünde: 122)

Akif şiirlerinde realist bir başka tabirle gerçekçidir. Berlin seyahatinden dönüşünde devlet memurlarıyla ilgili olarak şu tespitte bulunur: "Berlin'deki elçimiz dinle meşgul, İstanbul'a geldim din hocaları siyasetle uğraşıyor" tespitini yapar ki, şair burada hiçbir memurun asıl kendi işiyle uğraşmadığını realist bir şekilde ortaya koyar. "Safahat"ında genellikle toplumun aksak yönlerini ele alan Akif, geriliğin, zaafın, tefrika ve sıkıntıların temelinde cehaletin yattığını, bunun da eğitimin noksanlığından kaynaklandığını tespit etmiştir (Bilgegil, 2011).

Bizim adam olabilmemiz için çocuklarımızı okutmaktan, asrın icabına göre terbiye etmekten başka çare ya hiç yoktur ya pek azdır. Kendimiz ister okumuş ister okumamış ister iyi bir terbiye görmüş ister görmemiş olalım, artık maziye karışmış sayabileceğimiz için, bugün düşüneceğimiz bir şey varsa, o da istikbaldir, yani evlatlarımızdır (Sırat-ı Müstakim: 264).

Mehmet Akif, eğitim usulünde yanlış metotlar uygulandığını söyleyerek bu konudaki görüşlerini ortaya koyuyor ve diyor ki dedelerimiz: "Zafer havasına doymaksızın uyutmazdı; Bugün uyuşturuyor ninniyle ahfadı!" (Safahat, Berlin Hatıraları: 274).

Burada Akif, çocukların kahramanlık hikâyelerinden mahrum edilmemelerini, sadece ninnilerle uyuşturulmamalarını tavsiye etmektedir. Hele eğitimde dayağın yeri olmadığını açıkça ifade ediyor. Ve âdeta, "Hocanın vurduğu yerde gül biter." Sözünü alaya alıyor. Akif diyor ki: "Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında." (Baltacı, 2011).

Mehmet Akif gücünü şahsiyetinden alır. Mehmet Akif'in etkili olmasının sebebi; psikolojide kullanılan bir tabirle şahsiyetinin entegral bir şahsiyet olmasıdır, bütüncül bir şahsiyet olmasıdır. Onun şahsiyetinde, onun beyitinde, şiirinde; hisle akıl ve de akılla tefekkür bir araya gelmiştir. Akif, din ile felsefeyi barıştırır, ikisinin de hedefinin aynı olduğunu ve ikisinin de insanın hikmet ve irfan sahibi olmasını istediğini söyler. Dinî inkâr eden felsefeyi kabul etmemiş,

aklı da inkâr eden bir dine önem vermemiştir. Bununla beraber Akif, din ve felsefeyi birbirinin zıddı olarak kabul etmemiştir: "Beyinle kalbi hep ahenk edip de işletmeli, Atıldı vahdeti millîye sakfının temeli."

Akif, bilimle dinden dinle felsefeden bir arada yararlanılması gerektiğini savunur. Özgüvenli neslin yetişmesi için eğitim felsefesinin planlanması gerektiğini savunur, ahlaklı ve edep sahibi neslin yetişmesi için uğraş verir (Aruç, 2011).

Karakter Abidesi: Akif ve Âsım

Akif, bir görev adamıdır. Onun iltifat ettiği ilkeler vardır. Hayatının hiçbir noktasında sunilik yoktur. Geçen yüz yıllar içinde, adı hiçbir zaman unutulmayacak ve şiir sanatında doruğa yükselmiş pek çok şair gelip geçmiştir. Ama şiiri şahsiyetiyle birleştiren bir tek şair vardır, o da Mehmet Akif'tir (Çongur, 1986).

Onun özlemi vardır. Mehmet Kaplan; "Asım, Akif'in özlediği insan tipidir. Akif, geleceği düşünür. Yeni bir nesil yetiştirmek lazımdır. Asım'a bu kurtuluşu temin edecek neslin sembolü olarak bakar. Fiziki ve fikri yapısıyla Asım, 'marifet ve faziletle donatılmış olarak Türkiye'nin geleceğini kurtaracaktır." der.

Akif'te bir milletin var olma kavgası vardır...
Çanakkale, o kavganın mahşer yeridir!..

Akif, bütün ruhuyla sadece o güne değil; geleceğe yönelik sözleri kristal hâline getirebilmiştir.

Akif'in şahsında, bu milletin hafızasını daha rahat okumaya başlayabilir.
Hele Çanakkale Destanı.. Ve ebediyete kadar yaşayacak olan İstiklal Marşı'mız!.

Çanakkale'yi yazmanın da ötesinde, bir milletin mukaddes destanını 'yaşayarak, her anını soluklayarak ifade etmek' er babayiğidin harcı olsa gerekir Akif.

Akif, "Âsım"ında şöyle der:

Bir baksana, gökler uyanık, yer uyanıktır;
Dünya uyanıkken uyumak maskaralıktır! (Safahat, Hakkın Sesleri: 172)

Medresen var mı senin? Bence o çoktan yürüdü!
Hadi göster bakayım, şimdi de İbn-i Rüştü
İbn-i Sina niye yok? Nerde Gazali görelim?
Hani Seyyid gibi Razi gibi üç beş âlim?
En büyük fazlınız bunların asarından
Belki on şerhe bakıp bir kuru mânâ çıkaran
Yedi yüzyıllık eserlerle bu dinin hâlâ
İhtiyacını kabil mi telafi? Asla (Safahat, Asım: 348)

Böyle gördük dedemizden demenin manası yok.
Doğrudan doğruya Kur'an'dan alarak ilhamı,
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı.
Kuru dava ile olmaz bu, fakat ilim ister;
Ben o kudrette adam görmüyorum, sen göster?
Koca ilmiyeyi aktar da bu üç tane fakih?
Zevk-ı fıkhisi bütün, fikri açık, ruhu nezih?
Sayısız hadise var ortada tatbik edecek; (Safahat, Asım: 348)

Akif'in yakın dostu ve arkadaşı Süleyman Nazif, Âsım hakkındaki duygu ve düşüncelerini şöyle dile getirmektedir:

> Asım asrımızın gelecek asırlara tahsis edilmiş bir hediyesi bir heyecan selamıdır. Frenkler derler ki: Kuğu kuşu en cazip ve en can alıcı şarkılarını ölürken söyler ve hayata veda edermiş. Bunun gibi en güzel şiirine can verirken vücuda getiren şairin son eserine (Kuğunun şarkısı-Chant du Cygne) derler. "Asım" bir ıstırap içinde kıvrana kıvrana can veren altı yüz senelik bir devrin Akif'in dehasının yarattığı bir kuğu şarkısıdır. Milletimiz bitmez tükenmez felaket ve zayiat karşısında ağlarken, Kadr-i İlahi ona bu lahuti şiiri borcuna karşılık olarak bahşetti. Tuna'nın yetim kıyılarında ummanın öksüz sahillerine kadar hükmünü yürütmüş bir devrin ihtişamlı batışı, her şeye rağmen "Asım'ın sayfalarında müebbeden görünecek (Nazif, 1924).

Âsım'da Akif'in sözcüleri konumunda eski nesli temsil eden Köse İmam ve karşısında yeni nesli temsil eden Hocazâde vardır. "Köse İmam, II. Abdülhamid devri insanının, Hocazâde ise büyük mücadeleler sonunda II. Meşru-

tiyet'in ilanını sağlayan ve hürriyeti elde eden yeni neslin temsilcisidir." (Gökçek, 2005).

"Çanakkale Savaşları'na kadar, her muharebeyi kaybeden, iktisaden, ahlaken, hatta sıhhatçe *çökmüş bir milleti görerek ümitsizliğe* kapılan Akif'in bir parçasıdır Köse İmam. Buna mukabil, Köse İmam'ın bu ruh hâlini tenkid eden, onu haddinden fazla karamsar bulan, hatta onun mensup olduğu medrese takımını da zaman zaman suçlayan, yer yer milletimizin şanlı geçmişinden ve cedlerinden bahsederek yeniden o günlerin geleceği ümidini veren Hocazâde ise, Akif'in, Çanakkale savaşlarını *görerek ümitsizliklerini inançla* değiştiren Akif'i temsil eder." Bu iki neslin fikir çatışmalarından ortaya Âsım nesli çıkacaktır. Her cephesiyle realist manzum hikâyede olayları bu iki kişinin gözlerinden görür, görmekle kalmaz tam anlamıyla gözümüzün önünde canlandırırız. Köse İmam, Hocazâde'ye göre daha karamsardır. Onun gözünden halkın durumu farklı cepheleriyle okura ulaştırılır (Okay, 1998).

"Aile müessesesi çökmektedir. Köylünün sıhhati, ahlakı, geçimi bitmiş, tükenmiştir. Millet basiretsiz ve kötü idarecilere körü körüne uymaktadır. Birbirlerini anlamayan eski nesil-yeni nesil, halk-idareciler, mektep-medrese ikiliği memleketi gittikçe derinleşen bir *çatışmaya sürüklemektedir.*" Ancak belki de işin en acı noktası halkın büyük bir kısmı bu yokluk, yoksulluk, yoksunluk içinde yaşam mücadelesi verirken, mahrumiyetlere katlanıp, sefalet içinde ölürken bir başka zümrenin refah içinde yüzmesidir. Toplumda "… cehalet, anlaşmazlık, tefrika, içtimaî bünyeye fesat tohumları" ekilmekte, "telifi imkânsız çeşitli telakkiler zuhur" etmektedir (Bozbeyli, 1961).

Başka bir açıdan ise bu kötü şartlar altında yaşayan halkın hâlâ bir şeylerin farkında olmayışı, sesini çıkarmadan her şeyi kabullenmiş olması da en büyük sorunlardan biridir. Akif bu sükûnete dayanamaz ve şöyle seslenir:

> Ey Müslümanlar! Sizde ruhtan, histen eser yok mu? Ne zamana kadar bu zillete tahammül edeceksiniz? Lanet o zelilane hayata ki, sahibini dünyada sefil, ahirette rezil eder. İman demek, zillet demek değildir; iman demek, taarruza, tecavüze, hakarete tahammül etmek, a'da-yı dinin tahakküm-i kâhirine serfürû eylemek değildir. İman demek, izzetle yaşamak, izzetle ölmek demektir. İslam'ın asırlardan beri duçar olduğu zilletin kâl ü kalemle tasviri mümkün değildir (Düzdağ, 2002).

Mehmet Akif, medrese ile mektep tartışmalarında iki tarafa da aynı mesafede durmaya özen gösterir. Çünkü sadece müderrisler/mollalar veya sadece mektep çıkışlı hocalar değildir sorun. İki tarafın kendine göre eksikleri, yanlışları vardır. Yeni neslin en büyük özelliklerinden birisi eskiyi yıkmakla övünmeleridir.

Söyle, mirasyedi bey, kimdi yıkan medreseyi?
Biz miyiz, siz misiniz?
Sizsiniz elbet...
-Elbet!
-Yıktınız kazmaya kuvvet, ne de sür'atle!
Evet!
-Bir hünermiş gibi ikrâr ediyor ağzıyle...
-Çünkü mektep yapacaktık onun enkazıyle...
-Çünkü mektep yapacakmış!.. ne kolay söylemesi!
Bir kümes yaptığınız var mı ki, bir kaz kümesi?
-İnkılâp ümmetinin şânı yakıp yıkmaktır.
-Size çılgın demeyen varsa, kuzum, ahmaktır. (Safahat, Asım: 327)

Âsım'ın önemli konularından biri olan medrese mektep ikiliği Köse İmam ile Hocazâde arasındaki önemli tartışmalara sahne olur. "Eserde eski neslin ve dolayısıyla medresenin temsilcisi olan Köse İmam yeni nesli, memleketin bir uçuruma doğru sürüklenmekte olduğunu görmemekle ve bu gidişi durdurmanın başlıca yolu olan eğitime gerekli önemi vermemekle itham eder. Medresenin yüzyıllardır toplum için eğitim hizmeti verdiğini belirten Köse İmam, "nesl-i hâzır"ın medresenin bu hizmetini inkâr ettiği gibi medrese mensuplarını da halkın gözünden düşürmeye çalıştığını, buna karşılık herhangi bir alternatif de üretemediğini söyler. Ona göre yeni neslin tek yaptığı geçmişi eleştirmek ve medreselileri küçük düşürmeye çalışmaktır (Gökçek, 2005).

İnsan-ı Kâmil, Âsım'ın Nesli

Safahat'ın altıncı kitabı Âsım'ın ilk parçaları *Sebîlürreşâd*'da 1919 Eylül'ünde çıkmaya başlamış, araya Mehmet Akif'in Millî Mücadele'ye katıl-

mak üzere Anadolu'ya geçişi ve faaliyetleri girmiş, bu sebeple dergide sadece bir kısmı uzun aralıklarla çıkabilmiştir. Âsım bu ümidin en güzel örneğidir. Âsım'ın nesli her türlü imkânsızlık ve kötü şartlar içinde mücadele vermiştir. Bunun son örneği Çanakkale Savaşları'dır. Burada Akif'in Çanakkale şehitleri için yazdığı uzun lirik parça Hocazâde'nin ağzından söylenir. Kitap, savaştan kurtulmuş bir vatanda İslam'ın ve Türklüğün geleceği için Batı'nın ilmini, tekniğini kazanmak üzere Âsım'ın Avrupa'ya gönderilmesiyle sona erer. Âsım, iki neslin -Köse İmam ve Hocazâde- çatışmasından ortaya çıkar. "Akif böylece, milletin de içinde bulunduğu bu birbirine zıt iki ruh hâlini büyük bir ustalıkla Asım'ın kahramanlarında sembolleştirmiş, bu iki zıtlığın çatışmasında galibiyeti Asım'ın ruhen, bedenen güçlü, ümitli, imanlı nesline yüklemiştir." (Okay, 1998).

Peki Âsım'ın neslinin özellikleri nelerdir ve Akif, bu nesilden neler beklemektedir? Akif'e göre,

> Bütün Müslüman unsurlar irşad ve ikaza muhtaçtır. Fakat bu irşad vazifesini her kavmin; lisanını, âdetlerini, mizacını, ruhunu daha iyi bilen ileri gelen aydınları yapmalıdır. Her kavmin bu önde gelen kimseleri bir araya gelirler, ne yapacaklarına karar verirler, sonra Müslümanlar arasındaki bağı kuvvetlendirmek şartı ile, mensup oldukları kavmi okutmak, yazdırmak, ilim ve irfan sahibi etmek, servet, sanat, ticaret hususunda geliştirmek için geceli gündüzlü çalışırlar (Yetiş, 1992).

Mehmet Akif, öncelikle savaş meydanlarındaki Âsım'ı anlatır bize; gözünü kırpmadan savaşa koşan, vatanı, milleti; ama her şeyden önce dinî için kendini feda etmeye hazır bir gençtir Âsım ve tabii onun şahsında biçimlenen bir nesil...

-Güzel amma, ne faziletleri var evladım?
-Ne fazilet mi? Çocuklar koşuyor, aç çıplak,
Cepheden cepheye arslan gibi hiç durmayarak.
Yine vardır bir ölüm korkusu arslanda bile;
Yüzgöz olmuş bu çocuklar ölümün şahsiyle!
Cephenin her biri bir kıt'ada, etrafı deniz;
Kara dersen daha dehşetli: Ne yol var ne de iz.
Harekâtın görüyorsun ya, Hocam, en kolayı,

Yalnayak Kafkas'ı tutmak, baş açık Sinâ'yı!
Yapılır zannediyorsan, bakalım, sen de soyun...
Kıt'a kapmak köşe kapmak değil artık bu oyun. (Sahahat, Asım: 354)

Âsım'ın şahsiyetinde toplanan Âsım'ın nesli, Akif'e göre İslâm âleminin tek kurtuluş çaresi olarak görünmektedir. Hocazâde'nin gelecek konusunda Köse İmam'a göre daha iyimser olduğunu belirtmiştik. "Akif'in, ülkenin geleceğini kurtaracağına inandığı yeni nesil hakkında- ki bu iyimser tavrının zirve noktası, Asım'da yer alan Çanakkale şehitlerine seslendiği meşhur mısralardır." (Gökçek, 2005).

Köse İmam, Âsım'ın savaş sonrasında toplum içinde yaptığı bazı davranışlardan rahatsızdır; çünkü Âsım, bozulduğuna inandığı toplum düzenini kendi kurallarına göre yeniden şekillendirmek düşüncesindedir. Onun için yeni savaş meydanı, büyük düzensizliklerin ve farklılaşmaların hüküm sürdüğü toplumdur. Ancak Hocazâde bu konuda da Köse İmam'ı sakinleştirme yoluna giderek onda gördüğü olumlu özellikleri saymaya devam eder:

Hocam, evladına benzer bulamazsın arasan,
Görmedim ben bu kadar dörtbaşı mâmur insan.
Ne büyük hilkat o Asım ne muazzam heykel!
Dalgalandıkça içinden taşan iman denizi.
Dökülen hisleri gör: İncilerin en temizi.
Gövde yalçın kayadan âbide, lâkayd-ı ecel;
...Sonra, irfânı için söyleyecek söz bulamam;
Oğlanın bildiği, öğrendiği her şey sağlam.
Boynu dehşetli, evet, beyni de lâkin zinde;
Kafa enseyle beraber gidiyor seyrinde. (Safahat, Asım: 360)

Asım'ın en güzel özelliklerinden birisi de tevazudur. Güçlüdür, gücünün bilincindedir; ancak bu gücü kendisinden güçsüzler üzerinde kullanmayı, onları daha fazla ezmeyi düşünmez bile...

Yenemezmiş onu: bir kerre değilmiş dengi,
Bir de bîçare adam pek muteazzım şeymiş,

Kahrolurmuş kederinden tutarak yenseymiş.
Sonra, layık mı imiş yerlere sermek şimdi,
Böyle düşmanla bütün gün dövüşen bir yiğidi? (Safahat, Asım: 361-362)

Köse İmam'la Hocazâde'nin konuşmalarında Âsım'a henüz sıra gelmediği mısralarda, eski nesli temsil eden Köse İmam, geçmişteki özelliklerini sıralarken aslında yaptığı, milletinin özelliklerini hatırlatmaktır ve bunları biz, konuşmalar ilerledikçe yavaş yavaş Âsım'ın şahsında buluruz:

Zulmü alkışlayamam, zâlimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdadıma saldırdı mı, hattâ, boğarım…
-Boğamazsın ki!
-Hiç olmazsa yanımdan koğarım!
Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;
Hele hak nâmına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir âşıkım istiklale,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.
Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boyunum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim.
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.
Adam aldırma da geç git diyemem, aldırırım:
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım.
Zâlimin hasmıyım amma severim mazlumu... (Safahat, Asım: 329)

Âsım'ın neslini değerlendiren Sezai Karakoç'a göre:

Olağanüstü şartlarla, şimdiki zamanda kendini aşarak geleceğe ulaşmış, *gelecek de* şairin özlemiyle şimdiki zamana gelmiş, *böylece* şiir çift katlı bir zaman dokusu kazanmıştır. Ve böylece realitenin içinden ideal bir neslin çizgileri doğar; savaş *içinde bütün gündelik* iğretiliklerden kurtulan Âsım nesli, geleceğin nesli hâline gelir, şimdiki zaman içinde. Ve yazdırdığı destan bu yüzden devirlere sığmaz. Önceki şiirlerde geçmiş *zaman* şimdiki zamana girerken, bu

sefer gelecek zaman giriyor ve böylece, şimdiki zaman öbür zamanların da desteğini ve kıvamını kazanarak bütünlenmiş *oluyor. Ve destansı karakteriyle, Cihan ve* İstiklal savaşlarını yapan milletin, saf ve berrak, idealist Asım neslinin destanı olarak şiir yer yer en yüksek edebî parçalar hâlini alır. Ve ilk defadır ki, kalemini hep cemiyeti hırpalamakta kullanan şair, övgüye tahsis etmiş *olur. (Karakoç, 1996).*

Her ne kadar Akif, devrini yaşamış adamdır dense de aslında o devrinin dışına taşmış, gelecek nesillere önderlik etmiştir. Günümüz için bile geçerli olan gençliği çizmiştir bize.

> Âsım, bu şuur inkılâbının cevheridir. Batılı kafasını veren hamurun mayasıdır. Çanakkale'nin şehide, kana doymuş havasını çölün kızgın ateşine kavuşturduktan sonra, gazi Asım, Berlin'e gider. Tahsilini tamamlayacaktır... Akif, Asım ile gerçekleşmesini istediği şuur inkılâbını gür, ölümsüz sesiyle Büyük Türkiye'yi şekillendiren müstakbele haykırır: "İnkılâp istiyorum, ben de fakat Abduh gibi!..." (Kökden, 2008).

Bir bakıma Âsım nesli, İslamiyet'in kurtarıcısı rolüne soyunmuş insan-ı kâmildir. Akif, Âsım'ın ismi etrafında aynı zamanda sahte ölçülerinden kurtulmuş münevvere, öz Türk düşüncesini gerçekleştirecek Batılı kafaya ait fikrî organizmayı örmüştü.

Akif'e göre yapılması gerekenlerin başında dinin yanlış anlaşılmasının sona erdirilmesi gelmektedir. Artık İslam'ı asrın idrakine söyletme zamanı gelmiştir; ancak bir şartla: İlham Kur'an'dan alınacak ve ilimle beslenecektir:

Doğrudan doğruya Kur'an'dan alıp ilhâmı,
Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâm'ı.
Kuru dâvâ ile olmaz bu, fakat, ilm ister. (Safahat, Asım: 348)

Gerek İslâmiyet'in gerekse insanlığın kurtuluşu –Sûre-i Ve'l-Asr'da geçen- dört kavrama bağlıdır:

Çünkü meknûn o büyük sûrede esrâr-ı felâh:
Başta iman-ı hakikî geliyor, sonra salâh.
Sonra hak, sonra sebat. İşte kuzum insanlık.
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsran artık. (Safahat, Asım: 349)

Mehmet Akif, eserin son mısralarında Hocazâde'nin ağzından Âsım şahsında gelecek nesillerden neler beklediğini, onların neler yapması gerektiğini nasihatlerle verir. "Hocazâde genç kuşağı takdir ederken, onların toplumdaki bazı ahlaki bozuklukları kaba kuvvetle bastırmaya çalışmasına karşı çıkar. (...) inkılabın eğitimle olacağını savunur. Eğitimin her ne kadar meyvelerini geç veren bir yol olduğunu bilse de başka çözüm yoktur. Bu yüzden Âsım'a yarım bıraktığı tahsilini Avrupa'da tamamlamasını tavsiye eder." (Ural, 2008).

Aradan neredeyse bir asır geçtikten sonra günümüzdeki İslam âlemine baktığımızda Akif'in çözüm önerilerinin uygulanmadığını, onların özlediği dünyadan çok daha kötü bir hâle gelindiğini görmekteyiz. Belki İslam dünyasının kurtuluşu ileriye bakmakta değil, geçmişi, geçmişin büyüklüğünü, geçmiştekilerin büyüklüğünü tekrar hatırlamak ve bize gösterdikleri yoldan yürümekle mümkün olacaktır (Mumcu, 2015).

"Akif'in Çanakkale Savaşları'nı görerek ümitsizlikleri imanla değiştiren ruh hâlidir" (Okay, 1998). Âsım, iki farklı ruh hâlinin "ümit-ümitsizlik" veya "umut-isyan"ın çatışmasını anlatır. "Bir muhavereden ibaret" olan Âsım, zaman itibarıyla I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale zaferinden biraz sonra Köse İmam'ın, Hocazâde'nin Fatih Sarıgüzel'deki evine gelişiyle başlar. Aslında Köse İmam, oğlu Âsım hakkında konuşmak için gelmiştir. "Lâkin, komşunun derdi dururken bunu açmak çirkin" olacağından birtakım olaylar, hikâyeler, fıkralar anlatarak aile kurumundan, köylünün perişanlığından, toplumun ahlaki çöküşünden, medrese-mektep ikiliğinden bahseder (Durgun, 2015).

Akif, geleceğimizi inşa edecek gençliğin niteliklerini hem ruhen hem de bedenen Âsım'da birleştirmiştir. Hayal ettiği bu ideal gençliğe de "Asım'ın nesli" adını vermiştir. Akif'in Âsım'a yüklediği en önemli özelliklerinden biri, haksızlık karşısında suskun kalmama; doğruya sahip çıkmak adına her türlü ezaya, cefaya katlanmayı göze almadır. Böylece Akif, idealindeki Âsım'ın neslini tüm yönleriyle tarif etmiş ve ona gideceği yolu göstermiş olur. Âsım'ın nesli; iman, irfan, fazilet ve ilimle kendini donatmış; karakteri sağlam, ahlaklı, kişilikli; vatanı, milleti ve dinî için her türlü zorluğa göğüs geren bir gençliktir. Akif'in, Âsım'a yüklediği en önemli özelliklerden biri, haksızlıklar karşısında suskun kalmama; doğruya sahip çıkmak adına her türlü ezaya, cefaya katlanmayı göze almadır. Hocazâde, Âsım'a inkılap gerçekleştirmek için aceleci olmaması gerektiğini, önce kendisini, ardından da yeni Âsımlar yetiştirmenin

gerekliliğini öğütler. Hocazâde'ye göre Batı bugüne ilmiyle gelmiştir ve bizi Batı'dan üstün kılan dinimiz vardır. Âsım gibi gençler, Avrupa'ya gitmeli, aldıkları bilgileri yeni Âsımlara aktarmalıdır (Şahin, 2015).

Geleceğin ve var olmanın temeli olan gençliğe önemli uyarılarda bulunan Akif, Safahat'ın geneline teşmil edilen bu vurguya, Âsım'ın şahsında öğütler verirken, dört hususu önemle tavsiye etmektedir:

1. Marifetli (ilim, teknik, sanat, her konuda ustalık…)
2. Faziletli (iyi huy, iyi ahlak, tutarlı kişilik…) Marifet, milleti mutlu kılacak bütün maddi imkânların hazırlanmasını temin edecek, fazilet de bunu olgunlaştıracak ve tamamlayacaktır.
3. Liyakatli (nitelikli, iyi yetişmiş) olmalı,
4. Vicdanlı olmalıdır.

Bir alay mekteb-i âli denen yerler var;
Sorunuz, bunlara millet ne verir? Milyonlar.
Şu ne? Mülkiye. Bu? Tıbbiye. Bu? Bahriye. O ne?
O mu? Baytar. Bu? Ziraat. Şu? Mühendishâne.
Çok güzel, hiçbiri hakkında sözüm yok, yalnız,
Ne yetiştirdi ki şunlar acaba? Anlatınız! (Safahat, Asım: 322)

Bu sözleri ile Akif, Tanzimat'tan sonra memleketin her tarafına yayılmış olan Cizvit, Frere, Amerikan vs. yabancı okullara, Hristiyan tarikat mekteplerinde çocukların eğitilmesini de eleştirerek, bu durumun Türk toplumuna açabileceği zararlara da dikkati çekmek ister. Âsım üzerine yapılan incelemelerde özellikle vurgulanan iki husus Âsım'ın, Akif'in sanatının zirvesi olduğu ve bunun bir roman olduğu noktasındadır (Eşref Edip, 2008).

Âsım'da değişkenlik arz eden sadece söylem, diyaloglar ve anlatım teknikleri değildir. Âsım'ın söz varlığı üzerine yapılan bir çalışmada, sözcük düzeyinde etimolojik olarak oldukça farklı kökenden gelme sözcüklere de dikkat çekilmiştir. Yapılan araştırmada Arapça kökenli 1225, Farsça 229, Fransızca 22, İtalyanca 15 ve Rumca 12 sözcük tespit edilmiştir. Ayrıca köken itibarıyla az sayıda da olsa Bulgarca, Çince, Ermenice ve Moğolca sözcüklerin de Âsım'da yer aldığı tespit edilmiştir (Kartalcık, 2008: 793-816).

Âsım'ın, lirizmi ve epik söylemi en güçlü mısraları "Şu boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?" diye başlayan mısrayı müteakip gelen 42 beyitlik bölümdür. "Çanakkale Savaşı hakkında belki de bugüne kadar yapılmış en dikkat çekici ve etkili tasvirlerin yer aldığı (...) 42 beyitlik bölümde hamasî lirizm had safhaya çıkmaktadır." (Baldane, 2014: 131).

Âsım'ın, gerek uzunluk itibarıyla Safahat'ın en uzun manzum hikâyesi olması gerekse olay örgüsü açısından birden fazla vakadan oluşması, onu Safahat'ın bölümleri arasında roman olmaya namzet en önemli metinlerden birisi hâline getirir. Ayrıca çok katmanlı anlatı yapısı, diyaloglar, monologlar, toplumsal eleştirinin gösterme tekniğiyle okura sunulması Âsım'ı romana yakınlaştıran diğer hususlardır. Genel olarak alt vakıalarda işlenen konu, halkın cahilliği, eğitim kurumlarının yetersizliği, eğitimin önemi, kültürel yozlaşma, tembellik, miskinlik ve teknik geriliktir (Somuncu, 2015).

Mehmet Akif, Âsım'da, varlık alanlarını sorgulayan bir bilinçle davranır. Metnin bütününe yön veren Hocazâde, Akif'in tüm duygu ve düşüncelerinin; ümit ve beklentilerinin, yaşanmışlık ve hayal kırıklıklarının kimlik kazandığı itibari bir anlatı kahramanı olarak belirir. Ancak metinde Hocazâde'nin şahsında dile getirilen fikirler, tahkiyenin unsurları içerisinden bir bir sıralanan vakalar, aslında tek bir şahsın "yeniden doğuş"unu gerçekleştirmesine yöneliktir. Gençliğin ve dinamizmin vermiş olduğu heyecanla duygularına ve fikirlerine ilk başta tam olarak yön veremeyen Âsım, Hocazâde'nin yönlendirmesiyle metinde yeniden doğan kişi olarak karşımıza çıkar.

Hocazâde evvela:
Çölde ben hayli görüştüm bu sefer Âsım'la;
Hoca, te'min ederek söylerim imanımşa:
İğtinam etmeye batlım çocuğun sohbetini;
Pek yakından tanıdım çünkü hususiyetini.
Ne güreştirmediğim kaldı ne koşturmadığım.
Ne de 'her şeyde sıfırsın' diye coşturmadığım.
Çölün asude muhitinde geçen günlerimiz,
Bana gösterdi tamamiyle ki: Oğlun eşsiz.
Bî-tenahi safahatıyla herif ayrı cihan;

Bî-tenahi safahatında da lâkin insan. (Safahat, Asım: 360) diyerek Âsım'ı babası Köse İmam'dan daha iyi tanır, değerlendirir ve sahip olduğu özelliklerinin farkına varır. Mehmet Akif'in tüm şiir ve fikir evrenine baktığımızda üzerinde ısrarla durduğu ve geleceğin inşası adına ümidini sürekli olarak zinde tuttuğu değerlerin tamamı âdeta Âsım'da bir araya gelmiştir. Yapılması gereken, bu cevherin işlenmesi doğru zaman ve mekânda doğru işlerle yönlendirilmesidir.

Âsım'ın sözü edilen bu yeniden doğuşunda merkeze koyduğu ve güç kazandığı temel dinamikler vardır. Varoluş alanı içerisinde Âsım'ın kendini sürekli tahkim edecek unsurlar olarak da kabul edebileceğimiz bu değerleri genel olarak "İffet", "Hikmet", "Adalet" ve "Şecaat" adıyla dört temel değer etrafında toparlamamız mümkündür. Kahramanımızın fıtratında birer cevher olarak var olan ancak Hocazâde'nin yönlendirmesiyle en doğru biçime kanalize edilen ve "Marifet"e doğru yol almasına imkân verilen bu değerler, diğer taraftan Mehmet Akif'in tüm gençlikte idealize ederek olmasını ümit ettiği yüce kazanımlardır. Nitekim Hocazâde'nin; "İnkılâbın yolu mademki bu yoldur yalınız, 'Nerdesin hey gidi Berlin!' diyerek yollanınız." tavsiyesine uyan Âsım, varlık bilincini oluşturduğu temel değerlerin üzerinden marifet ufkuna yürümek için uzun yolculuklara koyulur (Tüzer, 2015).

Âsım'ın Nesli Tasavvuru

Safahat, bir şiir kitabı, bir edebî metin olmaktan daha çok fikri bir eserdir. Onda milletimizin tarihi, yükseliş ve düşüşü, bunun sebepleri, fert ve cemiyet olarak tahlili; zekâsı, nüktesi, edebiyatı, şehri, sokağı, evi, ailesi, acıları ve sevinçleri vardır. Yedi bölümden oluşan Safahat'ın altıncı bölümünün başlığı "Âsım"dır. Âsım Mehmet Akif'in "gençlik ideali"nin adıdır. Türk gençliğini, "Âsım'ın nesli" olarak nitelediğini ve o gençliğin resmini ayrıntılı biçimde çizip yazdığını görüyoruz. Asım 2500 dizelik tek parçadan meydana gelmektedir. Savaş vurguncuları, köylülerin durumu, geçmişe bakış anlayışı, eğitim-öğretim, medrese, ırkçılık, batıcılık, gençlik gibi birçok konu üzerinde durmakla birlikte, Akif'in gerçek yönünü ortaya koymaktadır. Âsım, Hocazâde (Akif) ile Köse İmam arasında karşılıklı konuşmalar biçiminde kaleme alınmıştır. Mehmet Akif, Türk gençliğini "Âsım'ın nesli" olarak nitelemiş ve o gençliğin

resmini ayrıntılı biçimde çizmiştir. Mehmet Akif, Türk gençliğinde görmek istediği vasıfları şöyle sıralamıştır:

1. Beden yapısı
2. Ruh yapısı
3. Tahsil ve terbiye
4. İlim
5. Çalışkanlık
6. Ümit ve azim
7. Dindarlık
8. Ahlak
9. Vatan sevgisi.

Mehmet Akif'in koşma, güreş, gülle atma, taş atma, yüzme, ata binme sporlarıyla uğraştığını, ancak güreş sporuna karşı ayrı bir ilgisinin ve sevgisinin olduğunu idealindeki Türk gençliğini de, sağlıklı olmak için sporla uğraşan, vatan sevgisini ve bağımsızlıklarını her şeyin üzerinde tutan, ahlak, eğitim ve öğretime önem veren, ümitsizliğe kapılmayıp azimli ve çalışkan olan, dindar olup, Müslümanlığı uhrevi bir din ve Kur'an'ı da ölülere okunan bir din olarak algılamayan, her türlü tefrikadan arınmış, ayrı gayrı düşünmeyen, tek yürek olan, taklitçiliğe özenmeyen bir gençliğin olduğunu söyleyebiliriz (Pepe, 2008).

Yenileşme, eski kökler üzerinde her bahar çiçek açan ağaç misali olmalı; kök eskidir ama bahar da çiçek de meyve de yenidir. Akif, büyük bir eğitimcidir. Onun hayat olarak yaşamaya ve yaşatmaya çalıştığı fikirler, millet olarak bizim eğitim felsefemizi oluşturmaktadır. Onun eserlerinde, yeni nesle vereceğimiz bütün değerler, fazlasıyla mevcuttur.

Akif, Darülfünunda edebiyat hocalığı yapmıştır. İlk derse girdiğinde, talebelerine ilk sözü şu olmuştur:

-Efendiler, ne burası bir Darülfünundur,
Ne siz bir Darülfünun talebesisiniz,
Ne de ben bir Darülfünun hocasıyım!
Evvela bunu bilelim, kendi kendimizi aldatmayalım.
Şimdi dersimize başlayabiliriz.

Akif, içinde bulunduğu zaman, mekân ve imkânı en iyi şekilde değerlendirip, daima faydalı olmayı prensip hâline getirmiştir. Zaten eğitilmiş insanın da temel vasfı budur (Özbek, 1988). Akif, düşünmeyen, kafa yormayan gençlikten hayır gelmeyeceğini bilir. Gençlik çok okumalı ve hayatı anlamalıdır. O der ki, "Kendim olmak istedim. Kimsenin taklitçisi olmayacağım." Akif'e göre dinî taklit, dünyası taklit, adetleri taklit, kıyafeti taklit, kelamı taklit, selamı taklit, hulasa her şeyi taklit olan bir milletin fertleri de insan taklidi demektir ki kabil değil içtimai bir heyet vücuda getiremez, binaenaleyh yaşayamaz (Sebîlürreşâd, 1912).

Manzumelerde değişmeyen tek tavır ise Mehmet Akif'in duruşunu hep yoksuldan, kimsesizden, haksızlığa uğramıştan, mazlumdan yana koymuş olmasıdır. Türk edebiyatında Batı edebiyatından da gelen bir etki ile ortak bir temaya dönüşen merhamet temi; Akif ile sokağa, diğer bir deyişle topluma açılır (Baş, 2012).

Mithat Cemal Berlin yolculuğunun siyasi neticesini bilmiyorum der ancak Akif'in, bu seyahatten yedi şeyle döndüğünü söyler: Bir nükteyle, bir manzumeyle, bir hayretle, bir ıstırapla, bir de üç mütalaayla. Nükte şudur:

> Berlin'de ne var, ne oluyoruz? dedim.
> Akif: Ne olacağız, dedi; Berlin'e gittim, elçimiz Kur'an'a tefsir yazıyor.
> İstanbul'a geldim, Fatih'te hocalarımız siyaset konuşuyor, ne olacağız, artık anlarsın...

Manzume şudur: Berlin Hatıraları. Hayret ise şudur: Fala inanmayan Akif'in, Berlin'de, bir falcı kadın eline bakıyor. "Yakında İstanbul'dan taçlı bir mektup alacaksın" diyordu. Ve birkaç gün sonra, Berlin'de, Akif'e hiç beklemediği hâlde, İstanbul'daki Abdülmecit'ten tepesi hanedan armalı bir mektup geliyordu. Akif bu falcı kadını hatırladıkça: Nostradamus'un kadını! derdi. Istırap da şudur: Yahudi, Almanya'da da karşıma çıktı. Banka, borsa, piyasa, kitap, mektep, musiki, her şey Yahudinin elinde. Üç mütalaasına gelince: Almanların üç şeyi berbattı: Yemekleri, siyasetleri, müsteşrikleri. (Timur, 2014).

Âsım, içeriğinde yer alan toplumsal nüanslar, gençliğe öneriler, sosyal betimlemeler sayesinde oldukça geniş bir çerçeveye sahiptir. Âsım, deneyimlenmeyi başaran ve sosyal anlamda bir gençlik kurgusu yapabilme imkânına sahiptir. Bir cemiyet insanı olarak Akif'in çok yönlülüğünün nüfuz etmesi de

etkileşimi güçlendirmiştir. Denilebilir ki Âsım, ideal genç olarak bir sonun değil, başlangıcın kitabıdır ve savaşın kirli yüzüne karşılık ilmin ve ümidin yeşermesidir. Akif'e göre ahlakın çöküşü demek toplumun ölümüyle özdeştir, Âsım'a önemli sıfatlar kazandırmayı, yok olan ve yozlaşmaya yüz tutmuş değerlere zarar gelmemesi adına gündem hâline getirmiştir. Akif'in bahsettiği dönüşümün Âsım aracılığıyla yerleşmesi en az yirmi yıl gerektirmektedir.. Âsım fikri ve algısı, Akif'in anlatmaya çalıştığı Âsım'ı değil, herkesin kendi yorumuyla oluşacaktır. Herkesin bir ideali, ülküsü ve inancı vardır, Âsım'ı farklı kılan ise henüz tanınmadan sevilmeye, arzu edilmeye çalışılması, elbet bir gün yapılabilir enerjisini gençlere hissettirmesi onu özel kılmaktadır. Akif'in sadece şahsiyeti, üstün ahlakı ve dinî yaşantısıyla birlik içinde değildir Asım. Aynı zamanda onun kaderini de yaşamaktadır. Akif bir faniydi, yaşadı ve göçtü fakat Âsım büyük bir hayal, umut ışığıdır ve Türk gençliğine büyük bir üstadın emanetidir onu yaşatmak ise bugünün gençlerinin elindedir. Bu çalışma dâhilinde toplum ve gençler adına bir farkındalık oluşturuyor olması da hedeflenmiştir (Günerhan, 2019).

Akif'in sosyal düşünce tarihimizde kendine has özel bir yeri vardır. Mesela Japon kalkınma modelini ülkemizde ilk defa o savunmuştur. Özellikle onun fikirlerinin 1920'li yıllardaki millî uyanışımız ve birliğimizde önemli katkıları olmuştur. O altı yüz yıllık bir devletin ve bin dört yüz yıllık bir dinin son kalesinin yıkılışını ve bu yıkılışı çabuklaştırıcı faaliyetleri ile yeni kurulan bir devletin cephede savaştığı emperyalistlerle bir müddet sonra aynı kültürel hayat nizamını paylaşma gayretlerini görmüştür. Bu yüzdendir ki o, Âsımların meydana getirdiği "cemaat tipi" bir sosyal hayata özlem duymuştur. Akif e göre "cemaat" İslam anlayışında son derece önemlidir. Ancak, onun cemaati, ^sımların meydana getirdiği cemaattir. Dolayısıyla öyle bir cemaat içinde bazıları imandan uzaklaşsalar bile, cemaati terk etmedikleri müddetçe tekrar Allah'a yönelebilirler (Aksoy, 2011).

Mehmet Akif'in, Müslümanların uyanıp istiklallerini elde etmelerini ve bir halife etrafında "İslam Milletler Topluluğu" hâlinde birleşmeleri fikrinin yayıcısı olan Cemaleddin Afgani (1939-1897) ile onun talebesi Mısırlı âlim Muhammed Abduh'un (1849-1905) düşüncelerine katılmıştır. Akif'in, daha çok bir hareket ve ihtilal adamı olan Afgani'den ziyade, eğitim ve ıslah taraftarı olan Abduh'un fikirlerini tasvip edip benimsemiştir (Düzdağ, 1988).

Oğlum Âsım! dedi, bana. Ben, yapamadığımdan yaktım. O muazzam eseri yapamadım..Ben bu arada, ara sıra Mesnevî tercümesi yapıyordum. Elimde muhtelif şerhler (çeşitli açıklamalar) vardı. Acem'in, Arap'ın Türk'ün.. Evvelâ kendim okuyordum, kendim anladığım kadarıyla.. Arkasından şerhleri okuyordum. Bakıyordum ki, benim anlayışım gibi değildi. Eğer ben, Kur'an tercümesi yapmasaydım da bir Mesnevî tercümesi yapsaydım, herhâlde memlekete daha nâfi (faydalı, yararlı) olurdu. Akif, tasavvuf musikisine çok meraklı olduğu kadar, halk müziğini de sanat müziğini de anlayarak severdi ve dinlerdi. Bazen güfteleri de tashih eder (düzeltir) idi. Bir mevlidhan, bir hafız Mevlid okurken yanlışlık yaparsa, onu bekler ve: "Evlâdım, şurasını yanlış okuyorsun" diyerek, tashih ederdi. Ben kendisine her gün, İstanbul'un bilhassa iyi okuyan hafızlarını götürüyordum. Mesela Saadeddin Kaynak, Necati Efendi, Arap Hoca gibi... O Arap Hoca ki, kendisinin de hocasıdır ve onunla uzun mücadeleleri vardır. Tanburî Ali Efendi, Bursalı Hafız Emin Efendi, Hafız Ahmet ile birlikte Klasik Mûsıki eserlerini meşk etmiştir (Göçkün, 2012).

Akif'in İdeal Gençlik Modeli: Âsım

İlk kez 1924 yılında basılan "Asım," Mehmet Akif Ersoy'un, eğitime, dolayısıyla gençlerin yetiştirilmesine dair duygu ve düşüncelerini anlattığı uzun bir şiirdir. Şiirde toplumun birey, aile, ahlak ve eğitim bakımından tam bir çözülmeye doğru gittiği görülür. Mehmet Akif'e göre de toplumu, ancak eğitimli gençler kurtarabilir. Onun hayat ve dünya görüşüne göre ideal genç Âsım'dır. O da bu uzun şiirinde Âsım'ın şahsında görmek istediği Türk gençliğini anlatmıştır. Ona göre de aile, okul ve üniversiteler, Âsım gibi gençler yetiştirmelidir. Âsım şiiri, karşılıklı konuşmalarla vücuda getirilmiş uzun bir metindir. Recep Duymaz'a (2020) göre "Âsım" şiirini iki bölüme ayırmak mümkündür.

1. Konukların Konuşmaları:

Âsım, karşılıklı konuşma tarzında yazılmış uzun bir şiirdir. Konuşma Birinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'da Mehmet Akif Ersoy'un Fatih'teki evinde geçer. Konuşmaya katılan konukları şöyle sıralayabiliriz: Hocazâde: Merhum Hoca Tahir Efendi'nin oğlu (Mehmet Akif), Köse İmam: Merhum Hoca Tahir Efendi'nin eski öğrencilerden biridir. Emin: Hocazâde'nin oğlu. Âsım: Köse İmam'ın oğludur. Konuşma, Köse İmam'ın Mehmet Akif'i evinde

ziyarete gelmesiyle başlar. Söz, daldan dala atlayarak, Divan şiiri, Birinci Dünya Savaşı, siyaset konuları ve gündelik olaylar üzerinde uzayıp gider. Araya nükte, ironi ve komik unsurlarla dolu fıkralar girer. Konuşmaların iyice kızıştığı sırada Âsım çıkagelir ve meclise katılır.

2. Âsım'ın neslinin kişilik özelliklerinin anlatılması:

Konuşmanın uzunca bir bölümü, Köse İmam ile Akif arasında geçer. Köse İmam, konuşmasının bir yerinde ortalığın çok fena olduğundan bahisle,

Hâle baktıkça adam kahroluyor elde değil;
Bizi kim kurtaracak, var mı ki bir başka nesil? (Safahat, Asım: 354)

diye sorunca, Hocazâde (Mehmet Akif), hemen söze girer ve:

> "– Âsım'ın nesli, Hocam", diyerek cevap verir. Köse İmam, bu cevaptan pek memnun görünmez. Fakat Akif, düşüncesinde ısrar edince yumuşar, bu sefer daha alt perdeden sorar:
>
> -Güzel amma, ne faziletleri var evladım? diye sorar. Sözü artık Akif alır, Asım'ın ve arkadaşlarının, dolayısıyla Asım'ın neslinin özelliklerini anlatmaya başlar.

1. Cepheden cepheye koşmak:

-Ne fazilet mi? Çocuklar koşuyor, aç çıplak,
-Cepheden cepheye arslan gibi hiç durmayarak (Safahat, Asım: 354)

Âsım'ın neslinin birinci özelliği, vatan topraklarını korumak için cepheden cepheye koşmaktır. Birinci Dünya Savaşı'nda Türk ordusu, bir tek düşman ordusuyla, bir tek cephede değil, birleşmiş bir Avrupa ordusuyla üç cephede savaşmıştır. Bu cepheleri, Kafkas Cephesi, Sina Cephesi ve Çanakkale Cephesi olmak üzere sıralayabiliriz. Mehmet Akif'in ünlü Çanakkale Şehitleri adlı şiiri, Âsım'ın bu bölümünde yer alır ve karşımızda birleşik bir Avrupa ordusunun bulunduğu metinde de açıkça ifade edilir (Duymaz, 2020):

Eski dünyâ, yeni Dünyâ, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi, tufan gibi, mahşer mahşer (Safahat, Asım: 355)

Aslında Osmanlı Devleti'nin birlik hâlinde bir Avrupa ile mücadele etmesi tarihsel bir kaderi gibi görünüyor. Bu devlet, Haçlı Savaşları, Navarin

Olayı, Çanakkale Savaşı ve Millî Mücadele'de hep birlik hâlinde bir Avrupa ile savaşmıştır. Bizi burada daha çok ilgilendiren nokta, özellikle son savaşta cepheye gencecik fidanların sürülmesidir. Öyle ki savaşın devam ettiği yıllarda bazı Anadolu liseleri, öğretim yılı sonunda, öğrencileri cephelerde olduğu için, mezun verememiştir…

2. Namusunu çiğnetmemek:

Asım'ın nesli…diyordum ya…nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi namusunu, çiğnetmeyecek (Safahat, Asım: 356)

Âsım'ın neslinin ikinci özelliği, namusunu çiğnetmemektir. "Namus" kelimesi burada ar, edep, ırz anlamlarının yanında, kanun ve nizam anlamındadır. Bu kanun ve nizam, kuşkusuz İslam hukukunun aile, toplum ve devlet düzeninde sağladığı nizam ve huzurdur. Beyitin devamındaki mısralarda geçen "şüheda", "rükû", "Tevhid", "Bedir", Kabe … gibi kelimeler bu anlamı destekler mahiyettedir.

3. Atak olmak:

Atak oğlandır esasen… Demek azdırdı işi…
Bilmem azdırdı mı, lâkin hoşa gitmez gidişi…(Safahat, Asım: 358)

Atak olmak, kendine güvenen, cesur, cüretkâr, çevik, hareketli ve dışa dönük bir karaktere sahip olmak demektir. Atak bir genç demek, kendine güvenen, medeni cesaret sahibi olan, kendi doğrularını çekinmeden ve kimseden korkmadan söyleyen, hatta koruyan, savunan genç demektir. Metinde Âsım'ın "Ramazan Vakası" karşısındaki tavrı buna örnek gösterilir. Bir Ramazan günü, babası ile Âsım, Üsküdar'dan gelirken, saygısız ve şımarık bir grup gençle karşılaşırlar. İçlerinden biri, Âsım'ın yaşlı babasına yaklaşıp, üç nefes sigara dumanı püfleyerek "Sen söyle, Hoca! Niye bağlanmalı hayvan gibi hâlâ oruca?" diyerek hakaret eder. Âsım, derhâl ortaya atılarak bu edepsizlere hadlerini bildirir. Âsım ve arkadaşları, bu milletin vatan, bayrak ve Kur'an gibi maddi ve manevi değerlerine sımsıkı bağlı oldukları gibi, onları küçük gören,

aşağılayan kimselerle de mücadele etmekten çekinmeyen, kendine güven duygusuna sahip gençlerdir.

4. Sağlıklı olmak:

Âsım'ın nesli hem biyolojik, hem psikolojik bakımdan sağlıklı olmalıdır.

5. Sorumluluk duygusuna sahip olmak:

Sorumluluk duygusuna sahip bir insan, aile, toplum veya kendi yetki alanına giren mekânlardaki sözleri ve davranışlarının sonuçlarını kabul eden, onların olumlu veya olumsuz sonuçlarına katlanan insan demektir. Âsım ve arkadaşları bunu daha da ileri götürerek çevrelerinde meydana gelen olumsuz olaylardan kendilerine pay çıkarırlar ve onları ortadan kaldırmak için, durumdan vazife çıkararak, harekete geçerler.

6. Eleştirel düşünceye açık olmak:

Bu samimi sohbette Âsım ve arkadaşlarının altıncı kişilik özelliği, ortaya çıkar. O özellik, eleştirel düşünceye açık olmalarıdır. Akif ile Âsım sohbete başlayınca ele aldıkları ilk konu edebiyattır; edebiyatımızın o dönemdeki durumu konusunda anlaşamazlarsa da bu konuyu fazla uzatmazlar. Sözü bir ara Akif alarak,

- Şimdi Âsım, edebiyyâtı bırak, bir tarafa;
Daha ciddi işimiz var, geçelim başka lâfa (Safahat, Asım: 360)

diyerek konuyu kendi toplumumuzdaki kötülükleri kaba kuvvetle ortadan kaldırmaktan daha geniş bir alana, Osmanlı Devleti'nin durumuna, hatta bütün İslam dünyasına yayarak genişletir.

Mehmet Akif, bu düşünceleri benimsediğini söyler ve Âsım'a da açıklama ve örneklendirme yöntemiyle bunların doğruluğunu ispatlar. Daha da ileri giderek şunları ekler:

Gezmeyin ortada, oğlum, sokulun bir sapaya,
Varsa imkânı, yarın avdet edin Avrupa'ya (Safahat, Asım: 371)

Bu durumda Âsım, kendi düşüncesinin doğruluğunda körü körüne direnmez. Birinci Dünya Savaşı'na katılmak için ara verdikleri öğrenimlerini ta-

mamlamak üzere kayıtlı oldukları üniversitelere dönmelerinin uygun olacağı eleştirel düşüncesini kabul eder. Arkadaşlarıyla birlikte en kısa zamanda, başta Almanya olmak üzere, Avrupa'daki üniversitelerine dönüp, daha ziyade, fen alanındaki öğrenimlerini tamamlayacaklarına dair söz verir (Duymaz, 2020).

Akif'in, Maarif Meselesi

Akif'in, Âsım'da üzerinde durduğu en önemli meselelerden biri maarif (eğitim, terbiye) meselesidir. Âsım'da, medreseyi mektebe, mektebi medreseye tercih yoktur. İkisi de lüzumlu fakat ikisinin de hâlihazır durumunda büyük aksaklıklar mevcuttur. Âsım, Akif'in özlediği insan tipidir. Fikret'in Haluk'u, Fikret'in ideal insan tipi; Kızıl Elma'daki Ay Hanım Ziya Gökalp'in özlediği hanım tipidir. Akif geleceği düşünür ve bunu Âsım'ın nesli ile ifade eder (Kukul, 1986). Mehmet Akif'in eğitim anlayışı iki grup içinde düşünülebilir. O, aile-okul-çocuk üçgeninin eğitimdeki yeri ve durumunu çeşitli şiir ve nesirlerinde ifade ederken, Millî Mücadele'deki hitabeleri ve camilerdeki vaazlarıyla gerçek manada bir halk eğitimcisi rolünü de üstlenmiştir. Fert ve toplum hayatındaki olumsuzlukları işaret ederken, çarpıklıkları tenkit ederken, üslubunda bir eğitimci havası olduğu görülür (Kurt, 1986).

Akif'e göre eğitim ve öğretim bizim kurtuluşumuzun tek adresidir. Mehmet Akif eğitimi ifade etmek üzere en çok "maarif," "terbiye," "tedîp" ve "tehzîb" kelimelerini kullanmıştır. "Maarif" bir ülkenin eğitim ve öğretimini ifade ettiği gibi bu kurumların sağlamış olduğu bilgi, bilim ve kültür ile bunların seviyesini de ifade eder "Terbiye," kelime olarak çocuğu veya tarladaki ekini besleyip büyüterek geliştirmek manasında kullanıldığı gibi bir şeyin belli safhaları geçip en mükemmel derecesine gelinceye kadar büyüyüp gelişmesini anlatmak için ve yetiştirme kabiliyetlerini geliştirmek için de kullanılır. "Terbiye" her canlı için geçerli bir kavram olmakla birlikte daha çok insanın yetişmesini anlatır.

Akif ümmetin kurtuluşunu asr-ı saadetin havasını soluyan Âsım'ın neslinde görür. Bu nesille geleceğe uzanabilmenin mümkün olduğunu söyler. Öyle bir nesil ki hem inanan hem eleştiren, hem geleneğe bakan ve gelenekteki problemlerle hesaplaşan hem de modern zamanları gören. İman, bilim ve irfanı birleştiren, gelenek ve modernliği uzlaştıran bir nesil. Âsım neslinin maarif

yoluyla yetişeceğine gönülden inanmaktadır. Mehmet Akif idealize ettiği Âsım gibi sırtını zengin bir geçmişe dayandırıp ufka bakan ve bu bakış sırasında Batı'nın güzel taraflarına da sırtını dönmeyen Batı'yı takip etmekten geri durmayan bir şairdir. Âsım, Akif'in Kur'an'a göre eğittiği ideal genç tipidir. Âsım'ın karşısında ise ilim ve irfan eksikliği ile sorumluluklarının bilincinde olmayan dine ait unsurları sekteye uğratan Batı hayranı cahil tipler vardır. Mehmet Akif Ersoy, istenilen toplum düzeninin kaba kuvvetle inşa edilemeyeceğinin farkındadır (Aslan, 2016).

Mehmet Akif'e göre devletin çökmeye yüz tutmasının nedeni, beşikte kulağa fısıldanan, öğretmenler, yazarlar, devlet adamları tarafından işlenen bir hayat ve eğitim felsefesidir. Bu, dayakla terbiye vermeyi amaçlayan, korkak, ürkek, hareketsiz, karamsar nesiller yetiştiren bir felsefedir ve en büyük hatamız budur. Eğitimde otoritenin önemini belirtmekle birlikte Mehmet Akif'in çocuk eğitiminde dikkat edilmesini istediği şeylerden birisi de eğitim sürecinde fiziki şiddete başvurulmamasıdır. Ona göre hata yapan öğrenciye nasihat edilmeli ve yerine göre takdir de edilmelidir ama asla fiziki müeyyidelere başvurulmamalıdır. Aksini yapanlar hakkındaki görüşünü babasının arkadaşı ve talebesi Köse İmam'la konuşurken şöyle dile getirir (Aslan, 2016):

Sanki dövsem ne yaparsın?
Hocayız biz, döveriz…
Gül biter aşk ile vurduk mu?
- İnandım, caiz.
- Pek cılız çıktı bu "caiz." Demek imanın yok?
- Dayak "Amentü"ye girdiyse benim karnım tok.
Gül değil, kıl bile bitmez sopa altında!
- Hele!
- Öyle olsaydı, şu karşıdaki yalçın kelle,
Fark olunmazdı Kızanlık'taki güllüklerden! (Safahat, Asım: 293)

Mehmet Akif mektep ve medresenin ikisinden de mevcut hâlleriyle ülkeye gerçek bir yarar gelmeyeceğini söylemiş, eleştirileriyle dikkatlerin eğitim konusuna yönelmesinde etkili olmuştur. O Cemaleddin Efgani gibi değişimin

tepeden inme gerçekleşebileceğine inanmıyor daha çok Efgani'nin öğrencisi Abduh gibi ümmetin dirilişinin uzun soluklu bir eğitimden sonra aşamalı bir şekilde gerçekleşeceğini savunmuştur. Eğitimde Batı'nın bilimi ile Kur'an hükümlerinin ve millî değerlerimizin sentezini, yine Kur'an ışığında olacağına inanmıştır. Nesillerin beşikten başlayarak, ülke geleceğine ilişkin karamsar değil iyimser ümitvar bir şekilde yetiştirilmesi gerektiğini haykırmıştır ki bu, onun eğitim düşüncemize en önemli katkısıdır (Aslan, 2016).

Sonuç

Mehmet Akif'in bütün eserlerinde aydınlanma ve kurtuluş reçetesi olarak eğitim ve eğitimciler gösterilir. Memleketin içinde bulunduğu çöküşün ancak marifet ve faziletle donanmış çalışkan, cesur ve fedakâr bireylerle aşılabileceğine inanır. Bu nesil, şiirlerinde idealize ettiği Âsım'ın neslidir. Gençleri önce kuvvetli bir bünyeye sahip olmaya sonra da kafalarını geliştirmeye teşvik ederdi. Şiirlerinde, içinde yaşadığı halkın eğitim sorunlarına, toplumun yaşadığı maddi ve manevi sıkıntılara; zalim, serkeş erkeklerin elinde aç sefil kadınların ve çocukların kaderine; har vurup harman savuran müsriflere; haddini bilmeyen mirasyedilerin şımarıklıklarına; üretmeden tüketenlere ve en çok da aklını kullanmayanlara dikkat çeker. Âsım Cumhuriyetin hemen ardından 1924 yılında yayımlansa bile, İkinci Meşrutiyet ile imparatorluğun tasfiyesi arasındaki döneme ilişkin bir nevi durum değerlendirmesi ve bu durumu eleştirisi niteliğini de taşır. Ayrıca istikbale dönük yeni bir yol arayışı fikri hâkimdir o eserde. Âsım'da, Çanakkale savunması üzerinde de genişliğine durulmaktadır. Akif, Âsım ile örneklemeye çalıştığı idealist karakterde, eylem vardır, teşebbüs vardır, plan ve program vardır. Hatta Efgani ile Abduh arasında cereyan eden konuşmaları aktarır. Akif'in o iki düşünürün yöntemi ile iktifa etmediği açıkça görülür (Türinay, 2021).

Mehmet Akif Ersoy'un ileri sürdüğü düşünceler, her devirde geçerliliğini koruyan rasyonel fikirlerdir. Gerek aile, okul, çocuk eğitimi hakkında şiir ve nesirlerinde dile getirdiği görüşleriyle gerekse Millî Mücadele dönemindeki hutbe ve vaazlarıyla gerçek bir "halk eğitimcisi" olduğunu göstermiştir. Ona göre bu millet cehaleti yenerse hatta tüm İslam toplumları cehaleti yenerse kurtuluş kendiliğinden gerçekleşecektir. Akif'i anlatmak için önce yakın tarihi

bilmek, sosyolojiden, ekonomi ve politikadan anlamak, siyasi gelişmeleri tahlil etmek, bediî, edebî sanatlara vakıf olmak ve hepsinden önemlisi kültür ve inancımız konusunda donanımlı olmak gerekir (Şentop, 2021).

İdeal diye, zihni realitelerin tümüne yükselterek düşünce ve duygulara sürekli tatmin getiren tasavvuru denir. Bu tasavvurlar, ilme, sanata, ahlaka ve dine ait olmak üzere sınıflanırlar. Hepsinde müşterek olan karakterlerin menfaat gözetmeyişleridir. Bu karakterlerin müşterek oluşları sebebiyle ideal bir duygu -isterse Allah duygusu olsun- sanat eserine konu olabilir ve elverir ki estetik bir ifadeye bürünür. Akif'in şiirinde, temiz, pürüzsüz bir lirizme bürünmüş hâldedir. Toprak diye adlandırdığımız vatan duygusu Namık Kemal'den sonra Akif'in şiirinde sanat heyecanları hâlinde yaşanmıştır. Safahat'ın hepsinde hâkim olan vatan hissi, "Âsım"da dikkate değer bir realizme bürünmüştür. Âsım, cemiyetin fedakâr ve cefakâr çocuğudur (Topçu, 1961).

"Âsım" kitabı hem edebî özellikleri hem de muhtevası itibarıyla Safahat'ın en çok ilgi gören ve önemli kılan ise Akif'in "Âsım" üzerinden ortaya koyduğu ideal nesil projesidir. Âsım, hem Millî Mücadele'yi zaferle neticelendirecek hem de yeni Türkiye'yi kendi değer yargılarımıza göre her manada inşa edecek neslin adıdır. Denilebilir ki Akif'in gelecek vizyonu en çok bu eserde kendini gösterir. Akif'in Âsım'ın karakteri ve mücadelesi için söyledikleri bütünüyle kendisinde mevcuttur. Bu yüzden Âkif, Âsım'dır, Âsım ise Akif'tir düşüncesini taşıdı.

Akif, Avrupa'ya giden ama oradan tam bir teslimiyette Batılı fikirlerle dönen ve bunu insanlara modernleşmenin koşulu olarak sunan aydınları eleştirir. Zira Mehmet Akif Ersoy için ilerlemek mümkündür ama bunu kendi kimliğini ve değerlerini koruyarak yapmak ancak ilerlemeyi sağlayacaktır. Kaldı ki toplumun karakterini inşa eden değerlerden vazgeçilmesi, sonunda toplumu dejenere edecek ve ilerlemenin ne pahasına yapıldığı sorusu gündeme gelecektir. Bu noktada bir ilerleme söz konusu olsa dahi bu ilerlemenin sonunda toplum ve yönetici sınıf arasında makas açılacak ve nihayetinde ilerleme içselleştirilemeyecek yahut bir yabancılaşma ortaya çıkacaktır. Akif'in idealize ettiği ve hayalini kurduğu Âsım nesli, ülkesini emanet ettiği çalışkan bir gençliktir. Akif nerede olursa olsun, kimden gelirse gelsin haksızlığa karşı susmayan, hakkını alan ve hakkı haykıran, gücünü imamından ve idealinden alan bir gençlik

tasavvur etmiştir. Aslında bu gençlik bu asrımız içinde tasavvur edilecek bir gençliktir. Akif'in Asım nesli, Necip Fazıl'ın Büyük Doğu Gençliği, Sezai Karakoç'un Diriliş neslidir. Asım nesline cesaret ve sebat aşılar. Akif'in Asım nesli, irfan sahibi, inandığı gibi düşünen, düşündüğü gibi konuşan, konuştuğu gibi yaşayan ve yaşadığı gibi ölen bir gençlik tasavvurudur.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, A., Abdülkadiroğlu, N. (1990). *Mehmet Akif Ersoy'un Makaleleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Akarsu, B. (1979). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Ankara.

Aksoy, M. (2011). Safahat'daki Bazı Kavramların Sosyolojik Tahlili. *Sosyoloji Konferansları* içinde (s. 137-146). (S 23). İstanbul.

Arıbaş, S. (1992). *Mehmet Akif'in Eğitim Üzerine Düşünceleri*. İstanbul: Medeniyet Yayınları.

Aruç, N. (2011). Mehmet Akif Ersoy'un Eğitim Felsefesi. *Vefatının 75.Yılında Mehmet Akif Ersoy* (V. Işık, haz.). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.

Aslan, B. (2011). "Safahat'ın Gelecek Tasavvuru", *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*, Balıkesir: Balıkesir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Aslan, H. (2016). Mehmet Akif ve Maarif Sorunu. *Eğitimle Diriliş Dergisi*.

Aydın, M. (2011). Mehmet Akif'in Şahsiyeti, *Vefatının 75.Yılında Mehmet Akif Ersoy*, (V. Işık, haz.). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi Yayınları.

Baldane, O. (2014). Telmih Sanatının Âsım'da İşlevsel Kullanımları Üzerine. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (16), 128-137.

Baltacı, C. (2011). Mehmet Akif'in Eğitim Görüşleri, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, (133), 130-133.

Baş, S. (2012). Bir Merhamet Şair Olarak Mehmet Akif. *Turkish Studies,* 7(2), 193-217.

Bayraklı, B. (1999). *Mukayeseli Eğitim Felsefesi Sistemleri.* İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Bilgegil, Z. (2011). *Mehmet Akif'te Realizm*. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu. Balıkesir: Balıkesir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Bilhan, S. (1991). *Eğitim Felsefesi* (I. Cilt), Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.

Bozbeyli, F. (1961). *Akif'in Leylası, Mehmet Akif*. İstanbul: Millîyetçiler Derneği Neşriyatı.

Büyükdüvenci, S. (1991). *Eğitim Felsefesine Giris,* Ankara: Savaş Yayınları.

Çay, T. (2003). *Mehmet Akif'in Eğitim Anlayışı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Çetin, N. (2006). Günümüze Işık Tutan "Münevver Aydın" Mehmet Akif Ersoy. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, *7*(73), 5-68.

Çoban, A. (2010). Mehmed Akif'in Eğitim Felsefesi: Eğitim ve Öğretime İlişkin Görüşleri. *EKEV Akademi Dergisi*, *14*(44), 247-264.

Çongur, R. (1986). Neden Akif. *Millî Kültür Mehmet Akif Ersoy Özel Sayısı,* (55), 23-26.

Doğan, S. (2017). Mehmet Akif 'in Tefekküründe Asım'ın Nesli Gençliği. O. Söylemez (Ed.), *Çanakkale Ruhu ve Mehmet Akif Ersoy Kitabı.* Ankara: Kurgan Edebiyat Yayınları.

Durgun, H. H. (2015). Mehmet Akif'in ve Süleyman Nazif'in Umudu/Umutzuluğu. *Mehmed Akif, Asım ve Gençlik Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.

Duymaz, R. (2020). Asım'ın Neslinin Kişilik Özellikleri 1-4, *Gündem Günlük Siyasi Bağımsız Gazete*. Edirne.

Düzdağ, E. (2002). *Mehmet* Akif *Ersoy*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Düzdağ, M. E. (2014). *Mehmed Akif Ersoy Safahat*. İstanbul: Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları.

Ergün, M. (1996). *Eğitim Felsefesi.* Ankara: Ocak Yayınları.

Ersoy, E. A. (2010). *Babam Mehmet Akif, İstiklal Harbi Hatıraları*, (Y. T. Günaydın, der.). İstanbul: Kurtuba Kitap.

Ersoy, M. A. (1912). *Sebilurreşad Gazetesi*, 23 Ağustos, *9*(209), 4.

Ersoy, M. A. (1968). *Kur'an'-ı Kerim'den Ayetler (Meal-Tefsir) Mev'izler*. (S. Z. Özalp, der.). Ankara: Sevinç Matbaası.

Ersoy, M. A. (1985). *Safahat. İstanbul:* İnkılâp Kitabevi.

Ersoy, M. A. (1986). *Mehmed Akif ve Safahat*. İstanbul: Tercüman Gazetesi Tesisleri Matbaası.

Ersoy, M. A. (1988). *Safahat*. (E. Düzdağ, haz.). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Ersoy, M. A. (2011). *Mehmet Akif Ersoy, Berlin Hatıraları*. (M. Miyasoğlu, haz.). İstanbul.

Ersoy. M. A. (1994). *Kur'an'dan Ayetler.* (Ö. R. Doğrul, der.). İstanbul: Yüksek Yayınevi.

Göçgün, Ö. (2012). Mehmet Akif'in Şiirlerindeki "Asım" Gerçeği ve "Asım"dan Dinlediklerim. *Belgi*, (4), 422-430.

Gökçek, F. (2005). *Mehmet Akif'in Şiir Dünyası.* İstanbul: Dergâh Yayınları.

Gülendam, R. (2011). Mehmet Akif'te Eğitimin Temel Unsuru Olarak Öğretmenlik. *Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*. Balıkesir: Balıkesir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.

Günerhan, A. D. (2019). *Gençlik Örgütlenmelerin 'Asım Nesli' Söylemi Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Gürlek, D. (1997). Mehmed Akif Ersoy ve Aziz Dostları. *Türk Kültürü Dergisi*, (8).

Huyugüzel, Ö. F. (1986). Mehmet Akif'in Asım'da Başvurduğu Anlatım Vasıtaları ve Teknikleri. *Ölümünün 50. Yılında Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Kaçar, İ. (1989). *Eğitimci Yönüyle Mehmed Akif*. Konya: Esra Yayınları.

Karaca, N. (2015). "Asım" ya da Mehmet Akif Ersoy'un Manzum Kurgusunda Gençlik ve Gelecek Tasarımı. *Mehmet Akif, Asım ve Gençlik Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.

Karakoç, S. (1996). *Mehmed Akif*. İstanbul: Diriliş Yayınları.

Kartalcık, V. (2008). Asım'ın Söz Varlığı Üzerine Bir Çözümleme Denemesi, *I. Uluslararası Mehmet Akif Sempozyumu* içinde (s. 793-816). Burdur

Kazıcı Z. ve Ayhan, H. (2010). Talîm ve Terbiye. *İslam Ansiklopedisi*, *39,* 516-523.

Kır, İ. (1990). Mehmet Akif Ersoy'a Göre, İdeal Gençlik: Asım'ın Nesli, *Fırat Üniversitesi Dergisi, 4*(2), 159-172.

Kökten, Ö. U. (2008). Asım Nesli. *Hece Dergisi Mehmet Akif Özel Sayısı.*

Kukul, M. H. (1986). Asım Yahut VI. Safahat'ta Millî Eğitim Meselesi Olarak Türk Gençliğinin Gayesi ve Hedefleri. *Millî Kültür Dergisi Mehmet Akif Ersoy Özel Sayısı*, (55), 57-58.

Kurt, İ. (1986). Mehmet Akif ve Eğitim. *Millî Kültür Dergisi Mehmet Akif Ersoy Özel Sayısı,* (55). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Mumcu, H. Y. (2015). İki Mütefekkir Şair Mehmet Akif Ersoy ve Muhammed İkbal'in Gözünde İslam Alemi. *Mehmet Akif, Asım ve Gençlik Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.

Nazif, S. (1924). *Mehmet Akif-Şairin Zatı ve Asarı Hakkında Bazı Malumat ve Tetkikat*. İstanbul. Amedi Matbaası.

Okay, O. (1998). *Mehmed Akif, Bir Karakter Heykelinin Anatomisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Öncül, R. (2000). *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.

Özbek, A. (1988). *Bir Eğitimci Olarak Eğitim*. Konya: Esra Yayınları.

Özçelik, M. (1997). Mehmed Akif'in Dil ve Edebiyat Anlayışı. *Türk Kültürü Dergisi*, (8).

Özgen, M. (2013). "Mehmet Akif Ersoy'un Türk Eğitimine Katkıları", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(27), 1-22.

Özlük, N. (2007). *19 Haziran 1936-13 Mayıs 1937 Türk Basınında Mehmet Akif Ersoy Üzerine Polemikler*. İstanbul: Mehmet Akif Ersoy Fikir ve Sanat Vakfı Yayınları.

Pepe, K. (2008). Mehmet Akif Ersoy'da Spor Sevgisi ve Gençlik İdeali. *I. Uluslararası Mehmet Akif Ersoy Sempozyumu*, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Yayınları.

Price, K. (1969). *Is a Philosophy of Education Necessary? In What is Philosophy of Education?* Columbia: University of Missouri.

Satı, M. (2002). *Eğitim ve Toplumsal Sorunlar Üzerine Konferanslar*. (O. Kafadar, F. Öztürk, haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Sırat-ı Müstakim, C IV, S 93, 264.

Somuncu, S. (2015). Safahat'ın Asım Bölümünde Tahkiye ve Unsurları. *Mehmet Akif, Asım ve Gençlik Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.

Sönmez, V. (2005). *Eğitim Felsefesi,* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, D. (2015). "Asım"a Vücut Veren Mütefekkir Nurettin Topçu. *Mehmet Akif, Asım ve Gençlik Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.

Şentop, M. (2021). *İstiklal Marşı'nın 100.Yılında Mehmet Akif Ersoy Şiir Külliyatı Safahat*. (N. Türinay, haz.). Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları.

Timur, K. (2014). Mithat Cemal Kuntay'ın Gözüyle Mehmet Akif. *Dicle Üniversitesi Sosyal Enstitüsü Dergisi, 6*(11), 53-78.

Topçu, N. (1961). *Mehmet Akif Sanatı ve İdealizmi Mehmet Akif.* İstanbul: Millîyetçiler Derneği Neşriyatı.

Topçu, N. (2010). *Mehmet Akif*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Toprakçı, E., Baysülen, E. (2017). Mehmet Akif Ersoy'un Eğitim Felsefesi (Konuşmaları ve Yazdıkları Işığında Nitel Bir Analiz). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (42), 168-188.

Tozlu, N. (2003). *Eğitim Felsefesi.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Türinay, N. (2021). *İstiklal Marşı'nın 100.Yılında Mehmet Akif Ersoy Şiir Külliyatı Safahat*. (N. Türinay, haz.). Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları.

Tüzer, İ. (2015). Hocazade'nin Bilinciyle Aydınlanan Nesil: 'Asım'ın Nesli" ve "Yeniden Doğuş" İmkanı Olarak Varoluş Alanı. *Mehmet Akif, Asım ve Gençlik Bildiriler Kitabı*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları.

Ural, A. A. (2008). 6. Kitap: Asım ya da Asım Nerede*?, Hece Dergisi Mehmet Akif Özel Sayısı*, 310-313.

Wiles, J. and Bondi, J. (1993). *Curriculum Development*. U.S.A: Macmillan Publishing Company.

Yardım, M. N. (2021). *İstiklal Marşı'nın Bülbülü Mehmet Akif Ersoy*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.

Yetiş, K. (1992). *Mehmet Akif'in Sanat-Edebiyat ve Fikir Dünyasından Çizgiler*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezî Yayınları.

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR